Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 17 МАРТ, 1979 ШУ. ● № 33 (6009). ● Мах 2 кепиг.

ДЕБАДЕ ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ МУГІАРАШ!

БІаьстан балхаш

ДІАЮВШ ЛАТТ ХЬАЛХАРА КУЛЬТУРАШ

Шерра доарждаьь дІаьхьои да хІана бІаьстан кхапкара балхаш Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозе. БІаьстан юххье ю культураш дІаювш, макка боаккхаш, культиваци еш лаьтта кийчдеш, хий диллара каналаш цІендеш, гуракъа дийнача ллата подкормка еш боахк цига.

Лаьттанца Іайна тІоадал аьба аьха хиннача дерригача 1640 гектара тІа дІакъайла, 200 гектара тІа доакъара лаьрхІа кенаца цхьана горох дІайийна а баьнна. хІана духхьал кад дІабуш ба совхоза механизаторш. Из культура планагІа 160 гектара тІа дІа еаш я. Ялх агрегатаца бу из болх. ХІаьта уж леласча механизаторашта кхъе хьрнача социалистически ахье хьалха ба: Бураев Іумар, Хадизова ТІаус, Мамсов Хьаваж. Дийнахьарча балха норма ех доархІа хо ваш цхьа-цаІ механизатор вац. ПланагІа 18 гектара тІа дІаба бенча, хІара дийнахьа 23—25 гектара тІа ваш дІабуа цар.

БІаьстан кхапкара балхаш дешне а бицдаш, цу боахама къахьегамхой В. И. Ленин ваь 109 шу дизара хетадаь 21 апреле хургдолча субботника кийчо е а. Совхоза ерригача производственни участкашка собранеш а яь цу дийнахьа дергдолча балхашта планаш уттаьяй. В. И. Ленин ваь да тІакхечалехьа шн субботник чакхдаккха лаьрхІад цу боахаме. ХІаьта 21 апреле хургдолча субботника дакъа доацаш 400 совгІа сат хургва. Цар къахьегаргда ллата, силоса хьаникІаш дІаювш, бІаьстан юххье дІайийнача культураща Іунал деш, керда гаьнаш дІайогІаш, и кх. дІ. Механизатораша, шофераша болх бергба кходаьча доагора чотах.

Субботнике къахьийга даькка ахча иттлагІча пятилетка фонда юкъедохийтаргда.

Х. МАГОМЕТОВ.

ХЬАЙБАШ ДИКА ІАНГАРА ДАХАРА

Урус-Мартановски района боахамашка хІара дийнахьа шерлуш латт хьайбаш леладерашта юкъера социалистически ахь. Къаьстта хоалуш аьржай из Мичурина цІерагІча совхоза ферма коллентиве. Укх деношка цига хІара доарка цхьан Іаттагара 7 килограммага кховчаш шура йовкх. Из эггара лакхагІа бола хьокхам ба районе. Чакхбаьннача шин беттах хІара Іаттагара эггара дукхагІа шура яьккхар Адуева ТагІа марас, Дудушева ТІауса, Альмирзоева Альбикас, Вагуева Зайдата, иштта ахьбараша.

Социалистически ахье дика хьокхамаш даьха ба «Гехинский» совхоза цхьабола хьайбаш леладераш а. Даьхача толамашца белгалбаьннаб: Дудаева ПетІамат, Сатуева Залпа, Юнусова Рахьимат, Межиева ТІаус, ахьбараш.

Ховш ма-хиллара, хьайбаш леладечарна эггара халагІа йола ха я хІанз деттар. Масса фермашка вІезигденнад доакъар, ялат, кхыйола таронаш. Цунга хьежжа кІезигъеннай доахангара йоаккха шура а. Баьнда, хьайбаш леладечар шоашта мотар ду из продукци кІезиг ца ялийтара: кходу доакъар, доахангіа шийла хургйоацаш гІулакх вІаштІехьдоакх.

Районера беррига хьайбаш леладераш хьинаре къахьегаш ба гІел ца долийташ доахан Іангара даха а цар продукци алсамъяккха а гІерташ.

С. МАДАГОВ.

Нохч-ГІалгІай химически завода болхлоша шерра социалистически ахь йоаркаьай пятилетка дагьлагІча шера планн тІайица декхараш ... тІетта. Цатоа ... ЦаІ а аппаратчица коммунистически къахьегама ударни Смирнова Антонина Ивановна. Ше кийчъю продукци дика мара а ца хулийташ хІара сменагІа нормаш 120 — 125 процент кховчашъю цо. Хьинаре къахьегарах совгІа общественни балха тІа а дийна дагъь лоац цо. Октябрски райсовета халкъа депутат я из. Цу балха тІа шийна тІадакхна декхараш а даим цІеней диззаш кховчашдеш я из.

Хьинаре хьа а хьегаш балха-дика толамаш доахаш хиларах цунна еннай «За доблестный труд» яха мидали кхыдола совгІаташ.

СУРТА ТІА: аппаратчица А. Смирнова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДЕ ЛЕРХІАРАШ ДУКХА ДА

Доаккхий бехктокхамеи декхараш латт укх шера тха района хьайбаш леладерашта хьалхашка. КПСС ЦК июльски ноябрьски (1978 шера) Пленуммй сопамашта жоп луш соахна хинначул 2,3 процент дукхагІа дулх 8,6 процент дукхагІа шурен ихха, пачхахьалхенга шура йохкара укх шерара план 106,8 процент кховчашъе. планал дукхагІа а долаш дулх дохка лаьрхІад.

Дагалаьцар чакхдаккха новкъостал дергдоа таронаш йолаш я. Иштта, 200 эзар боабашк а кхаь пачхахьалкхенна 300 тонн дулх дІадала йиш я хьайбаш леладерий. Ужжал боабашкаш кхеяра эшаргда юкъера лаьрхІача 1500 тонн концентрированни доакъар. Из Іалашде повкъостал эш тхона.

Жа, план 6930 йолаш, ер шу чакхдолаш 10 эзар хулийтаргда, хІаьта доахап — 1978 шера хиннач.л 10 процент дукхагІа.

Хьайбаш кхабара, оссмени яра, ветеринарни гІулакх дара балхаш тов а даь, хІара бІаь Іатта тІехьа 85 Іаснаги хІара бІаь жийна тІехьа 110 Іаьхари кхебе дага ба района юрта боахама къахьегамхой.

План 350 йолча дийнахьеи буса 550 грамм дулх тІа а кхетийташ, хІара бежана дозал 313 килограммал лохагІа хургдоацаш дІатела дерхІ пачхахьалкхенна доахан. Белгалдаккха доагІа соахка дІатийннача доахана юкъера дозал 260 килограмм мара ца хиннилга.

Дукха дола доахан керттерча даьхье «40 лет Октября» яхача совхоза лаьрххІа вІаштІехьъяьккхача моттиге кховбаргда.

БІаьстни аьхни доалаш даьгІешашка доажадергда 3000 къона бежан. хІаранена дийнахьен буси юкъера лаьрхІача 650—700 грамм дулх тІа а кхетийташ. Цу гІулакхо вІаштІехьдоалийтаргда тІаккхетача дулха центнерага дІадода ахча 22 — 25 сомага кхаччалца лохде.

ХІара Іаттагаре йоакха шура 2000 килограммага дІаккхоачергья. Велгалдаккха доагІа, соакха 1897 килограмм мара ца аьнкалга.

Кулг-кара де лозача балхашта механизаци а еш эртайоахаш тоаергья «Назрановский» соахоза фермаш. «40 лет Октября» яхача совхоае болх бе йолалургья цхьатара 800 етт лелабе йиш хургйола хьайбай комплекс.

Дукха балхаш чакхдовхаргда доакъар Іалашдара гІулакх тоадар дукхъа. Доакъара культураш дІаювргья гІоша доакъар кийчдара план 100 процент, моша доакъар — 130 процент кховчашъе йиш хургйолаш.

Цунца цхьана хьайбай де-гІа пайдане йола протеин Іалашдергдолча доакъарца хила йоагІачох 75 процент мара хуртьиц. дукхкача шеришка тІаюяла бобови баьцаш кховчам хилдал дІае тха вІаштІехьдаргдоацадаь. Уж 400 гектара тІа мара дІае кхарагІдаргдац дІаде фу ца хилар бахьан долаш. Массехказа дехар даьд тха района кулгалхоша республика юрта боахама министерствага 10—15 тонн люцерна фу дехаш. Цунах гІулакх хилац.

Доакъарца белом дукхагІа хургйолаш 1343 гектара тІа кенаца цхьана горох дІаюргья районе, хІаьта силоса дІаюргйолча хьажкІаща цхьано дувргда 1000 гектара тІа генараш.

Доакъар Іалашдара болх дерттІа вІаштІехьбаьккха чакхбаккхар дукъе новаторий методах 6 механизированни отряд вІашагІйолларгья районе.

Тайп-тайпарча материалашца облицовка а еш, ялх эзар кубометр силоси сенаьш кийчъе йиш хулийтаргйола кІоагеш траншеяш йоахаргья.

ДукхагІа тернам тІабохийтаргба хьайбаш леладерий говзал лакхъяра а. ХІанзале фермай цхьайтта болхлочоа еннай цхьоалагІчев шолагІчеп классий хьайбаш леладераш ях цІераш. Машинаца бока беттилга Іоваде деша вахийтав бархІ сат. Шоай балха говзал лакхъеш мехка тайп-тайпарча юрта боахама институташка, техникумашка вІашагІъехкача курсашка дешаш районера дукха специалисташ ба хІанз.

Цу ерригаза мероприятеша новкъостал дергда тха хьайбаш леладерашта укх шера хьалхашка латта декхараш толамца кховчашдара.

С. САГОВ,
Назрановски района юрта боахама управлене начальник.

21 апреле — Ерригсоюзни коммунистически субботник

ТОЛАМЕ ЧАКХДОАККХАРГДА

Ерригсоюзни коммунистически субботник толаме чакхдаккха дага ба «Джалка» совхоза къахьегамхой. В. И. Ленин ваь 109 шу дузача денна хетадаьча цІеча субботнике тайп - тайпара балхаш де аравургва 400 гарга совхоза болхло, гІулакхера сат.

Совхоза производственни балхаш дарал совгІа, помещенеш, кошаш цІендеш, болх бергба паха.

21 апреле дергдола дерриг балхаш 750 сома маьха да. Цу дийнахьа даьккха ахча пятилетка фонда юкъедахийта чІоагІо кьй шин.

М. ГАДАМАУРИ,
Шалински района «Джалка» совхоза партбюро секретарь.

хІаьта 150 сат воа а гонахьарча территоре тІа а лостам беш, гаьнаш дІайогІаш хургва. Цу дийнахьа даьккхача алапех 300 сом пятилетка фонде дІачудала а лаьрхІад комбината коллективо.

* * *

21 эзар сома маьха продукци

ЦаІ санна массала а балха араваьла лерхІ Грозненски «Трансмаш» заводе къахьегаш бераша Ерригсоюзни коммунистически субботник долча дийнахьа. 600 болхло хургва цига дакъа лоацаш. Царех 200 сат шоай балха моттигашка къахьегаш хургва. Виъ бІаь сат хургва предприяте ноа, гонахьарча моттигашка лостам беш. Цул совгІа 1800 га дІайогІаргья цар.

Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа завода болхлоша арахецаргья 21 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, цу даькъе кийчъергья 26 тракторни прицеп. Къахьегама цІей долча дийнахьа шоаш даьккха 700 сом алапи иттлагІча пятилетка фонда юкъехьоргда цар.

* * *

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГАРГДА

Банно - прачечни боахама чуйоагІача Грозненски производственни трестера кхоъах бІаь сат хургва укх шера 21 апреле Ерригсоюзни коммунистически субботнике дакъа лоацаш. Кхоьча материалийн электроэнерген чотах цу дийнахьа хІамаш ютташи аьшк тохаши хІамашта 1600 сома маьха обработка ергъя цар. Ленински коммунистически субботник долча дийнахьа шоаш даьккха 700 сом алапи иттлагІча пятилетка фонда юкъехьоргда цар.

Цул совгІа итт эзар квадратни метр дІалоацаш йола училищашнара моттигаш шинъ ах эзар метр дІахал дола навкъашкара бардюраш цІепъергья. БархІ бІаь га гонахьара ахка а аьхка кІираш тохаргья.

В. ДОТМАРЗИЕВ.

Дукхагlен дикагlен

Вай Даьхен столицерча хьалхалаттача предприятешта 21 апреле ленински коммунистически субботник де аьнна дІадоладаь гІулакх чІоагІа хьаллацад Грозненски консервни завода коллективо. МоллагІча дийнахьарчул чІоагІагІа хьинар айдаь къахьега лаьрхІад завода болхлоша, инженернотехнически болхахоша, гІулакхерча нахи «ЦІе шоатта» долча дийнахьа.

670 сат хургва цу дийнахьа завода цехашка, кхов цІендеча, гаьнаши зизаши дегІа из тоадеча болх беш. Болх баь даьккха 1670 сом ахча пятилетка фонде дІачудала, цу дийнахьа 5830 сома маьха продукци арахецен 10 тонн тишна металл гулден лаьрхІад консервщикаша.

* * *

Грозненски маькха комбината коллективо хьаллаьцад В. И. Ленин ваьча деп сийна коммунистически субботник де аьнна москвичаша дІадоладаь гІулакх. Субботник долча дийнахьа продукци арахецача скользящи графиках болх беш 230 сати, кхыча моттигашка шоаш массаза болх беча къахьегаш 77 сати хургва укхаза.

КОТБАЬННАРАШТА — ЦІЕ БАЙРАКХ

Самардийнахьа г. Грозне театрально-концертни зале вІашагІкхийттабар республика чурча гІулакхий министерства, пожарни охрана болхлой, общественноста никалаш.

Уж гулбеннабар 1978 шера Ерригроссийски социалистически ахье котъяьннача Нохч-ГІалгІай АССР чурча гІулакхий министерства пожарни охрана еэъяра. Ахье котало яьккхачарна кІира кара тела ЦІе байракх дІаелар СССР МВД пожарни охрана Керттерча управлене начальника заместитела С. К. Черняхова.

ТолашагІболча пожарни охрана болхлоита Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, НГІАССР МВД Сийлен грамоташ а, хІаьта иштта «Пожарни охраиа отличник» яха знакаш а елар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешка

ТОАБЕ КХЕНЗАБАРИЙ ГІУЛАКХАШТА ЙОЛЧА ИНСПЕКЦЕ БОЛХ

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предложеней комиссе бийцаб республике чурча гІулакхий органий кхензабарий гІулакхашта йолча инспекцей болх. Комиссе белгалдаьккхар, 1977 шера вІашагІъехкача кхензабарий гІулакхашта йолча инспекцеша бераш тІахьожам боацаш хиларн бераша бокъонаш телхаелтен дІадаккхара даькъе ховдамболлаш болх баьлга, берашта кхетам балийра доаттІача тайпара новкъостал деш уж йолга. Общественноста дакъа а лоацаш тІахьожам боацаш лела, бокъонаш телхаяра тІера дола бераш гучадоахаш рейдаш ю инспекцеша.

Бакъда, 1977 шера 15 февралера СССР Лакхехьарча Совета Президиума кхензабарий гІулакхашта йолча инспекцей керттерча декхарийн бокъоний хьакъехьара Указ доаттІача тайпара кховчашдац. Инспекцей лични состав хІанз а лерттІа вІаштІехьъяьккхац. Инспекцеша дизза кховчашдац шоашта тІадакхна декхараш, бокъонаш телхаергІоацаш беш бола болх тоабара лоадама хІанз даьдац цар. Мела лел республике бокъонаш телхаяра тІера дола бераш шийх хІаннаха гучадахара болх, хІаьта иштта учете латтача кхелетача бераща шоаша беш бола болх а. Кховчам боллаш тІахьожаш лоаттабац судо теха ха тІехьаьккхача, условни судаш яьча, лаьца хинначарен лаьрххІача учебно-кхетам луча учреждеиешкарен цІабаьхкача кхензабарий общественни воспитателий балха. ЛерттІа терхам бац дешаш а балха а доацаш дола бераш гучадахара. Школашнарен дешара кхыча заведенешкарен бераш дІадовлийта юхитохара педагогически общественностаца лоаттабу бувзам мела ба.

Инспекцешка учете латтача кхелетача берий гІулакхашта лоаттабу тІахьожам дукхагІа хана формальна лоаттабеш хул. Школе, балха, дезала юкъе цар фу леладу ховш даннеш хилац инспекцешка. Инспекцеша беш бола болх дукхагІча хана лоадама пайда боллаш хилац, бокъонаш телхаергІоацаш бераш юхатохара новкъостал деш хилац.

Шоай балха тІехь кховчам боллаш буваш лоаттабац инспекцеша общественностаца, профсоюзни комсомольски организацешца.

Халкъа депутатий районни городскойн Советий исполкомаша боагІача тайпара пачхахьалкхен тІахьожам лоаттабац кхензабарий гІулакхашта йолча комиссей балха, царга лерттІа болх байтара эша хьалаш тьадац, царна кховчам боллаш практически гІо дац. Халкъа депутатий Шелковской, Наурски, цхьайолча кхыча районни Советий исполкомаца хІанз а комиссешта лерттІа болх бе йиш йолаш служебни помещенеш еннаяц.

Массазарча комиссе республика чурча гІулакхий министра нов. Шуть Л. А. тІадиллад кхензабарий гІулакхашта йолча инспекце балхацара кховчамбоацараш дІадахара. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указо дІадехарашна хьежжа болх тоабара сихха де вея доагІар делга.

Халкъа депутатий районни городскойн исполкомашта рекомендацеш еннай Дунеи халкъашта юкъера бера шу чакхдаккхара хьажъехьарча планашта хьалхуваш йоагІача тІехьенна коммунистически кхетам луш, духовни физически дегІайолаеш, къахьегам безаш, советски общества бокъонца бола членаш хьалхебергболаш беш бола болх тоабергйола кхы тІа мероприятеш юкъе яхьар могадеш.

Комиссе иштта дехар дир республика Министрий Совета инспекцешта служебни помещенеш хьокаяр дезаш, хІаьта профсоюзни комсомольски организацешка чурча гІулакхий органий кхензабарий гІулакхашта йолча инспекцешцара бувзамаш мела долга, цу доархІамеча балха юкъе цар хьинарегІа дакъа лаца дезнита облсовпрофагех комсомола обкомагеп дІа а хайтар.

ЦаІ дола политди

15 марта республика чакхдаькхар цаІ дола политди. Къахьегача коллективашка а нах бахача моттигашка а Москвай Бауманский хоржамий округе хархархоща вІашагІкхийттача нов. Л. И. Брежнева даь къамаьл — «коммунизм хьалъяра декхараш кховчашдара денале программа» яхача темах къамаьлаш дир парте обкома докладчикаша, министерствайн ведомствайн кулгалхоша, профсоюзни комсомольскин балхахоша, хІаьта иштта КПСС городской районнин комитетий лектораша.

Цу дийнахьа эзараш болча юххьанцарча партийни организацей агитаторашеи политинформаторашеи промышленни предприятей, гІишлои, мехкдаьтта промыслай, колхозай, совхозий коллективашта хьалхашка къамаьлаш дир. Къамаьлашка керттера моттиг дІалаьцар нов. Л. И. Брежнева къамаьлацарча положенешка выводашеи.

Белгалдаьккхар производства эффективности балха дикали, къахьегама овсарле айяра, советски халкъа хьалтаро дІахо а тоаяр дукха кхом бара режим чІоагІъеэаш хилара уйла тІаяхийта еанлга.

Декхар оттадир социалистически ахь кхы а шерагІа йоаржае, социалистически декхараш кховчашде. Ерригсоюзни коммунистически субботника даха ма-доагІара наггаьгІо аьнна.

Шоаш къамаьлаш деш къахьегамхоша йоахар, нов. Л. И. Брежнева къамаьло вай Даьхе дІахо хоаьеш тоаяра, машаре социальни прогресси бахьан ньоасам лоаттабара тІахьех вай. Цар тешам белар, дІадодар кІезиг а деш, кхы а доккхагІа хьокхамаш шоаш доахаргхиларах.

Шурий фермашка 11-15 марта баьча балха хьокхамаш

РАЙОНАШ	Дийнахьа шерера лаьрхІача хІара Іаттагера яьккха шура (кг) 1978 ш.	1979 ш. ДІадахача кхо дийнахьа	1979 ш. отчетни кхо дийнахьа	1979 ш. Йолаш балхах процент	Ерригга дІачуенначех 1-ча сорт шура
Наурски	6,5	6,8	7,0	82	40
Шелковской	6,5	6,7	6,9	86	33
Гудермесски	6,4	5,9	6,1	86	57
Грозненски	5,8	5,6	5,7	82	43
Назрановски	5,2	5,5	5,6	78	43
Урус-Мартановски	5,4	5,4	5,4	83	31
Ачхой-Мартановски	5,1	5,1	5,3	86	58
Сунженски	5,6	5,2	5,2	82	59
Надтеречни	5,6	4,9	5,1	78	30
Шалински	5,3	4,8	4,9	83	90
Малгобекски	5,1	4,7	4,9	77	34
Республике гІолла	5,8	5,5	5,6	82	47

Таронаш кхы а йолаш я

Ха. Тахан, вахар геттара сиха хувцалуча хана, чІоагІа мах бу вай цун. Ханал тІехьа ца бусаш, хьинаре къахьегаш хьабоагІа Грозненски вагонни депо болхлой. Царех ва ремонташ еча цеха слесарь Гуменюк Геннадий Владимирович.

Геннадий Владимировича цахаддаш лакхъю ший балха говзал. Іома а ю, балха юкъе а кхувл дикагІа йола методаш, балха волча хана зехьа цхьа минут йоаяц. Балха операцеш еш зехьа ха ца йоалр бахьан долаш цун вІаштІехьдаьннад СССР керда Конституци тІеийца шу доалаш ший пхе шера план йизза кховчашъе. ХІанз цун балха календара тІа 1981 шу да.

Со вагонашта ремонт еча цехе вахача хана Геннадий Владимирович рессорни вагонаш вІашагІъехкаш воаллар. Цо а цун новкъосташа а болх Іалаьнате сихех диеш бора. КІезига-дукха уж мукъаьбаьннача гІоала вІаштІехьдаьлар са цунца къамаьл де. Аз хаьттар цунга иштта вІаштІехьдаьннад хьа ханал хьалха пятилетка кховчашъе? Цо дувц:

— Тха депо шоай пхе шера пленаш ханал хьалха кховчашъяь со воацаш а дукха нах ба. Шоаьткъе итт сат таргга ва уж. Массехк профессегІа болх бе харо, технологически процесс тоалро, балха говзал лакха хиларо а чІоагІа новкъостал дир тхона, тхоай пхе шера декхараш кховчашде. Хьалха, масала, вагонашта ремонт еча хана тринаителеш хьа а эхе, цул тІехьагІа чІоагІйора тормозной башмакаш. Болх хьабе аьттув ца хилар бахьан долаш чІоагІа дукха ха йоара тха хьалха. Балхах дика кхетачо тха новкъосташа хийцар ца технологически процесс. ХІанз духхьал цу гІулакха кийчъяьча моттиге вІашагІъехк триангелеши тормоз етташ йола башмакаши, цул тІехьагІа бІарчча йолча тайпара дІачІоагІъю из система. Иштта беш бола болх аттагІа ба, ха кІезагІа йоаю цунна. Цу тайпара хувцамаш дир оаха кхыча процессашта а.

ТІехьабусараш а ба тха предприяте. ХІана ба уж яхий Іа? Цу хаттара цхьан дешаца жоп долалургдац. Бахьанаш дукха да, — йоах Г. В. Гуменюка. Цхьа-дале, беррига а бац балха говзал лакха йолаш а из лакхъе гІерташ а. Заданеш тІехьхоачаш а еш болх хьабац царех ахьаболчар. Цул совгІа, ледарло лелаеш, балха тІера боаца нах ба тІехьабусараш. Цхьайолча хана тоъаш хилац запасной оатхалаш а.

Бакъдар аьлча, оатхалаш ядар аьнна болх соцабаь Іахайша багІац хьаяха латта болхлой. Юхаметта оттае йиш йола оатхалаш шоаш тоа а йий шозлагІа пайда эц цар. Иштта беш болча балхо аьттув боакх запасной оатхалийн материалийн кхомбе, ремонтага хьежаш вагонаш лоатта да е. Цунга хьежжа лакхлу къахьегама овсарле, лохлу ремонтага дІабода мах. Из бахьан долаш № 1 йола смена массаза а ший бетта план 100 — 102 процент кховчашъеш. ремонтага дІабода мах 3 — 5 процент лохбеш хьабоагІа.

Г. Гуменюк хьалха латта слесарь, производства новатор хинна Іац. Из ва хьинаре общественник, смена групорг. Ше иштта хиларга хьежжа цо ший декхар лоархІ смена къахьегама овсарле лакхъяр а вагонашта ремонт дикагІа яр а. Цунна хов, цхьан саго мел лакха толамаш дахарах хІанзарча хана цох тоъам бе йиш йоацилга. Геннадий Владимировича дукха къахьег балха тІехьабусараш ца хилийтара. ХІаьта балха дикали цун овсарлен лакхъяра таронаш йолаш я. Къаьстта лоархІаме гІулакх да из Г. В. Гуменюка болх беча цеха, хІана аьлча царех тишна да хІара денна мехкдаьтта продукташ дІахьаьийта эша цистернаш тоаяь кийча хилийтар.

Ф. СУХАНОВ.

Партийни экономически дешара системе

ПРОПАГАНДИСТИ ЦУН ГӀУЛАКХАШИ

Шелковской районерча Ленина цӀерагӀча колхозе марксизма-ленинизма лардий школе дешаш 19 саг ва. Уж ба механизатораш, хьайбаш леладераш, юкъерча звеной специалисташ. Школа кулгалдеш ва колхоза председатела заместитель Бисеров Иван Васильевич.

АргӀанара политзанятн дӀайолаелар хьалха чакхъяьнна «ДегӀенача социализма Конституци» яха тема керда а йоаккхаш. Пропагандисто ладувгӀараш хьалхашка хаттараш уттаду. «МаьагӀа керттера белгалонаш я кердача Конституце? Мишта кхетаю оаш халкъа боахама цулгалдара демократизм, социалистически планировани, кхыдола дешаш?»

ЛадувгӀараша массане а дакъа лоац собеседоване. Механизатораша Н. Н. Радченко, Пиядина, Филимоненко, кхычар хаттарашта жоп тел. СССР Конституце 16 йолча статья тӀа яздаьча таьпара СССР экономика халкъа боахама цхьа комплекс я. ЛадувгӀараша дувц халкъа боахама юкъерча бувзамех лаьца. Уж дешаш доашхача хана колхозхоша дувц шоай боахама гӀулакхех, хьийгача къахк мах телара кердача формаех. СССР халкъа боахам бӀарча цхьа комплекс йолга хьа а гойташ пропагандисто хьахьокх паччахьалкхенга юртбоахама продукци йоахача шоашта карагӀдаьнар.

Иштта колхозо чакхдаьнача шера паччахьалкхенга деккад 2050 тонн ялат, 1220 тонн шура, 750 тонн дулх, 330 тонн тха.

Иштта чулоацам бола къамаьл дош хилча ладувгӀараша дикагӀа кхетаду шоай боахам СССР еррига комплекса цхьа дакъа хилар, дикагӀа безам боагӀа материала ладу. Ӏа а из Ӏомас а.

Политзанятешка ладувгӀараша кӀоаргга Ӏомаьй КПСС ЦК июльски ноябрьски (1978 ш.) Пленумий материалаш. Пленумий материалаш Ӏомаеш ладувгӀараша дувц шоай боахаме долча кхоачамбоацарех, даьза дисарех.

СССР Конституце статьяш ювцаш ладувгӀараша масалаш кхувд колхоза къахьегама коллективах лаьца. Хьайбаш леладерхочо ков. Багдашкина дийцар шурий-товарни ферме хӀара бетта собранеш хул, яхаш. Собранешка хул партномеи колхоза правлени членаш. Цига дувц фермана карагӀдаьначох, кхоачамбоацараш дӀадаха колхоза специалисташа цу дакъе дечох. Критика ю болх бе беззача тайпара хьа ца бераштa.

Марксизма-ленинизма лардий школа программи темаш чоалханеи дуккхе я. Бакъда, пропагандиста Бисерова хов ладувгӀараш кхетаргболаш, цар дегашта чудужаргдолаш дош ала, къамаьла дуккхабараш юкъеола. Цудухьа цар дика кхета а ю материал, цунах пайда а эц.

— Пропагандиста дуккхаь дуккхагӀа ха деза тахан ше политзанятe дуацаргдолчул, — йоах Бисерова. ХӀьта ше Иван Васильевич хӀара занятена кӀоаргех деррига чулоацама кийчлу. Цун шой план а я ладувгӀарий политически сахкетама боарам лакхбе лаьрхӀа.

ЛадувгӀараша шоаш а кийчъю докладаш, политинформацеш. Занятешка докладаш еш цар дувц вай мехкарча а доазол дехьарча а лоархӀамеча политически событеех лаьца. Политзанятешка шоашта хеза, пайда дургболаш дар ладувгӀараша дувц шоаш балха болча моттиге, дӀадовзийт колхозхошта тахан вай мехка а деррига дунен тӀа а латтар.

Пропагандист Бисеров хул парте райкомо чакхйоахача массайолча пропагандистий семинарашка. ЧӀоагӀа рьаза а волаш хьож опыт йоккха йолча пропагандисташа беча балхага. Кхыбарий занятешка хул. Пропагандисто ше а Ӏомаю дешара программа эшаргӀола марксизма-ленинизма произведенеш, тайп-тайпара партийни документаш.

Атта дац пропагандист хила. Цун болх бувзабенна ба ше-шийл оамалаш йолча нахаца. Ха деза царна деза фуд, сеца безам ба, дуккагӀа пайда лургболаш дар фуд. Пропагандист декхарийла ва ца хоаш дар дӀахьеха, новкъостал де.

— Дукха бела сона пропагандиста болх. Дог гӀоздоаккх коммунисташа пайда эцаш дешаш хилча, — йоах коммуниста пропагандиста И. В. Бисерова.

Е. ФАРНИЕВА.

КОТАЛОНАШКА КХУВЛА НАЬКЪАШ

Укх тӀеххьарча шерашка Нохч-ГӀалгӀай транспортни управленена чуйоагӀача предприятешта юкъе хьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагӀачарех я пассажирски транспорта Грозненски производствени объединене коллектив. Дерригача технико-экономически хьохахий хьалхарча шин бетта план 27 феврале кхоачашйир объединене болхлоша. Пассажирашкара мах а ецаш плана гӀа лаьрхӀачул совгӀа цар йир 71,8 эзар пассажиро-километр. Шин бетта заданеи совгӀа ль валови доход 15,4 эзар сом да.

1975 шера дӀа-юха кхувлаш хиннарех 30 процент дукхагӀа ба хӀана дӀа-юха кхувла пассажираш.

Республике гӀолла а Грозне а пассажираш дӀа-юха кхувлара гӀулакх тоадара дукха балхаш ду предприяте кулгалхоша, общественни организацеша. Укх тӀеххьарча шерашка геттара кӀезигденнад пассажирашкара шоферашта ледкъаш ухе кахьхаташ, наха гӀулакх дара культура лакхъеннай.

Нах дӀа-юха кхувлара мел таксеш эш хьожаш яьча анализашка хьежа объединене кийч а я, юкъейоаллий дийнахьен буси хӀара сахьата, кӀирагӀа хӀара дийнахьа таксеш араюлара графики. Объединене вӀаштӀехьдаьккхад телефонаца, иштта диспетчерскешка гӀолла нахагара заказаш хьанйделта. ДукхагӀа пайда кийбе болабаьб радиофицированни таксеах. Уж а кхы а балхаш чакхдахарах сменагӀа цхьаь таксе кхоачашдеш дола заказаш 8—10 дукхагӀа хул.

Укх тӀеххьарча шерашка Грозерча тайп-тайпарча маршрутанка лела йоалеенай пассажираш дӀа-юха кхувлара йола микроавтобусаш. Цар а кхыча легковой таксеша а беча балха тӀахьожам лоттабара Центральни рынке болх бе йолаилийтай диспетчерски, оттаьча хана таксеш, микроавтобусаш дӀа-юха леларгйола гӀулакх даьд.

Таксеща дӀа-юха лелаш бола пассажираш мелла а хьежа, кхы тӀа а таксеш сецаргйола керда ткъо моттиг хьейийллай, цо дикка тоадаьл таксеща пассажираш дӀа-юха кхувлилга.

Объединене коллективо беш бола болх тӀа-тӀа тоабера, цул къахьегама толамаш дикагӀа хилийтара доккха новкъостал даьд «ХӀара балха денна — дикала Знак» яхача химикий инициативагӀа шерра социалистически яхь йоаржаро о. Яхьо баьначар дахьача къахьегама толамий хан-ханнаьла итогаш а еш, уж дӀадовзийт массанена. Цу гӀулакха лаьрхӀа социалистически яхьа экран я ухказа. Балха тӀа Ӏаткъаш дола кхоачамбоацараш а сиха дӀадаха вӀаштӀехьдоал. Социалистически яхьа итогаш еча хана лорде дувц укх тайпара хьоккхамаш: автопарк балха араялар, пох дикагӀа пайда эцар, пассажирашта культурно гӀулакх дар, ше лелаю автомашин хӀаране цӀена хилийтар, къахьегама дисциплина дика хилийтар, кхерамалеи техника бокъонаш яийса лелар. Уж деррига хьоккхамаш дика а долаш квартал чакхъяьккхача бригадана хьалхара моттиг хьожаю, хӀара саги пхоккха сом кхоачаш ахчан премии карара кара тела ЦӀе вымпели лу.

Иштта къахьегам вӀаштӀехье а баьккха, производства эффективности балха дикали лакхьара тӀагӀертта къовсем лоаттабеча объединене коллективана дӀадахача шера яхье даьхача толамий итогаш йича йиь квартале вӀаштта диэлза елар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома, Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦӀе байракхи Нохч-ГӀалгӀай транспортни управлене карара кара тела ЦӀе байракхи. ДӀахо йодача хана а уж деза совгӀаташ кхычуто ца кхачайтара шин хьнар яхо ца деш къахьегаш я объединене коллектив пятилетка дильагӀча шера а.

Таханарча денга пятилетка хьалхарча кхаь шеро план хаиад дукхи хьалха кхоачаш а я, укх шера шолгӀача квартала чотах къахьегаш 150 шофер ва. Пхо шера план хӀанзле дикка тӀеххоачашъяй таксей водителаша М.-М. Арсамакова, С. В. Вагратина, В. М. Анесогляща, Э. М. Наврузова, кхычар. ХӀьта пятилетка диъ шера план хӀанзле тӀеххоачаш а я, 1980 шера календарагӀа къахьегаш ба водителаш Мусаев Махьмад-Рашид, Гайнутдинов Рафик, Шарапкин Виктор, Хапзин Юрий, Вагапов Муса, Талаев Ӏабдул-Вахид, кхыбараш. Иштта бараш 30 гаргга саг ва.

Укх март бетта хьалхарча дийнахьа цхьаьха цхьа керда гӀулакх дӀадоладаьд объединене. ХӀара дийнахьа предприяте коара араоал «Машара фоидана лаьрхӀа болх беш ва водитель» яха доккхийча алапашца яздаь уж дешаши кхоакап сурти тӀадола такси. Из я «Газ-24» номер 74-73 йола такси. Ше мукъа волча дийнахьа цу тӀа болх а беш хӀара водителo даьнахa алапи дунеи машара фоида юкъеху цо.

Б. КОСТОЕВ.

ТАДЖИКСКИ ССР. Вахш яхача хи тӀа хьаьлъь йоалаш латт пятилетка лоархӀамегӀа йола объект — Нурекски ГЭС. Станце бархӀ гидроагрегат юкъерча Азеи вӀашагӀкхийттача энергосистемана промышленни ток луш я хӀанз. Йоккха гӀишло хьалъеча хӀанз деррига балхаш 300 эзар киловатт мощность йола тӀеххьара, кӀоагӀа гидроагрегат болх бе йолаийтара тӀадераьдаьд.

ЧӀоагӀа сихбенна болх беш ба плотина хьалъешбараши кӀослагӀча водовода монтажникаши. Ден а буса а виз бола «БелАЗаш» 290 метр лакхъеннача плотина на жагӀа хьатӀакхухьаш лел. Сихденнад гуччахьара распределительни устройство хьалъечара балхаш а. ГЭС юллараша дош деннад Сийлахь-бокхача Октябра 62 шу дузача дента — йоалаче хаиал цхьа шу хьалха — ГЭС хьалъяь кикка, аьнна.

Еррагсоюзни социалистически яхьа итогерла 1978 шера план толаме кхоачашъяра Нурекски ГЭС хьалъеча управленеца КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦӀе байракх а луш из СССР ВДНХ-арча Еррагсоюзни сийлен Улга тӀа дӀаязъяй.

СУРТА ТӀА: Нурекски ГЭС.

Р. ХАМИДОВА сурт. ТАСС фотохроника.

КХОАНА—ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНИ БОАХАМЕИ БАХАЧА НАХА БЫТОВОЙ ГӀУЛАКХ ДЕЧЕИ БОЛХЛОЙ ДИ

«Чечингобувьбыт» объединенена чуйоагӀача цехашта юкъе дикагӀа лоархӀачарех цаӀ я Боров Сабарбика кулгалдеча цеха коллектив. Уж къахьегама толамаш хьахолларш нах ба. Шийтта болхло ва цирех пятилетка задани кхоачаш а я, 1981 шера календарагӀа къахьегаш. Царна юкъе ба обувщикаш Гайтамиров Ӏалаудин, Сафарьян Шагеи, Мархиева Дугуртан, Гура Валентина, ло боахар Шамурзаев Ӏалаудин, кхыбараш. Кхаь шерен ах шерен, иштта диъ шерен задани кхоачашъяь ба обувщикаш Алматова Роза, Филатова Таисия, Магомедова Малкан, кхы дуккхабараш а.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) обувщикаш Р. Альатова, Т. Филатова, Д. Мархиева, М. Магомадова.

И. ПЛИЕВА сурт.

НАЬХА ХЬАШТАШ ДИЗЗА КХОАЧАШДАРА

ЧӀоагӀа деташ гӀоздаьнна а, къахьегама хьинар айдеша а долаш накъаенай шоай профессиональни цӀейна республика дукхи доакъош долча жилищно-коммунальни боахама предприятей организацей коллективаш. Берригача мехкаца цхьан толамца чакхдаьккхар вай республика къахьегамхоша 1978 шу, царна юкъе яр цхьайтта эзар сагах латта жилищно-коммунальни боахама балхахой отряд а.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 шера) Пленума решенешта хоп луш, Пленуме ше къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева сына установкаши положенеш ларде а луацаш, тӀа-тӀа шерагӀа йоаржаю министерства предприятей организацей къахьегамхоша 1979 шера а пятилетка диъ шера а планаш кхоачаши тӀеххоачашаш яра, бахача наха ду коммунальни гӀулакхаш дӀахо тоадара йола социалистически яхь.

Нагахьа санна керттерча планаш заданеех дийцача, 1978 шера уж толамца кхоачашъяьй коммунальни боахама дерригача доакъоша, хӀаьта царех дукхагӀдарий таро хилар шера йола планаши диъ шера заданеши хаал хьалха кхоачашъе.

Иштта, 24 декабре кхоачашйир шера йола хий дӀахецара план «Чечингкоммунводоканал» объединене предприятешеи йовхьа энергиа хлара план «Чечингкоммунэнерго» предприятешеи, хӀаьта лелаш йола составаш леларен пассажираш дӀа-юха кхуаларен план трамвайно-троллейбусни управлене а, хьуха нах бапешка гӀолла чакхбехара план банно-прачечни боахама производственни тресто а — 28 декабре. Ханал хьалха, 25 декабре кхоачашъяьй пайда бара план.

Республика жилищно-коммунальни боахама балхахоша дика кхетаду, цӀакха диц а далийтац, шоай балха боарам, къаьстта бахача наха эша гӀулакхаш дара даькъе, шоашта оттаьь планаш, къаьметтех уж толамца кхоачашйой а, хӀана укх сахьате бахача наха дӀадехараш дизза кхоачашдара гаьна хилар.

Цунца дувзденна, министерства ший керттера декхар лерхӀар а, кхоачашдара цо чӀоагӀа терием тӀабохийтар а наха гӀулакхаш деча предприятей организацей болх цахадаш тоабар, шоашкарча производственни фондех, материальни въахьегамех ресурсех эгара эффективнегӀа цар пайда эцилга Ӏалашдар да.

Жилищни а коммунальни а беррига боахама болх тоабара дакъера тха торонаш кхоачанза дага а ю, зима царна могаргдац дукха пераш хьалха деиз йолаш хьайоагӀача а, цудухьа бахача наха гӀулакхаш дара боарам Российски Федерацерча юкъерча хьокхамел лохагӀа болча а хий телари канализаци, теплофикаци, банеш, прачечнеш, гостиницаш санна долча коммунальни боахама доакъой производственни низалий дефицит дӀакъовла.

Техьадисар дӀадаккхара иттлагӀча пятилетка шерашка жилищни коммунальни боахам дегӀабоалабара тӀадераьдаь дукха гӀулакхаш чакхдаьккхад партийни советски органаша, министерства, хӀаьта цо гӀо даьд республике бахача наха коммунальни гӀулакхаш делга лакхде. Дикка тоаьй городашка юрташкара нах баха моттигаши, тоадаьд царна чура санитарни хьалаш.

Алхха кхарча пятилетка кхаь шера моттигерча Советий коммунальни боахама объекташ хьалъяра яьча капитальни вложеней боарам 32,5 миллион сомага кхаьчаб, хӀаьта из да планагӀа цу шерашка дӀадахийта лаьрхӀа хинначул 62 процент дукхагӀеи кӀослагӀча пятилетке деррита дӀадахийтачул дукхагӀеи. Цу шерашка хьалд а эксплуатаце дӀаенна 62 километр водопровод, хий луча моттигий дебит 65 эзар кубически метр совгӀа яккхара керда хьалъяь е реконструкци яьй республика ялх городерчен райцентрерчен водозаборни сооружене на, 8 километр ӀӀаьхьаьй канализационни сеть, йовхалаяр — 6 километр, газаяр — 152 километр, радио чуйиллай 42 эзар совгӀача квартирашка. Республика городашкарен юрташкарен газофикаци яь еррига квартираш 200 эзар совгӀа я. Из да республике бахача наьха кхаь даьккъах шин даькъо газах пайда эц яхилга. ХӀаране чу 50 моттиг йола банеш болх бе йолаийтай Урус-Мартанен Ачхой-Мартанен, иштта эксплуатаце дӀаенна Аргуне прачечни, Краснофлотски улица тӀа керда трамвайна некъаш а долаш путепровод, 140 моттиг йола берий беш, массеха кхы объект.

Моттигерча Советий цих чубахача цӀеной фонда 195 эзар квадратни метр тӀакхийттай цу юкъа, хӀаьта хӀанз укх сахьата цхьа миллион квадратни метрал совгӀа а я. Коммунальни предприятеша бахача наха ду гӀулакхаш 21 процент лакхъургда пятилетка чакхйоадаш.

Городаши нах баха моттигаши шоаш а, царна чура санитарни хьалаш а тоадара дикка балхаш даьд моттигашнарча Советийи ведомствайн жилищни а коммунальни а организацеша, бахача наха, цига дехьад 1 миллион квадратни метр совгӀа асфальт билла накъаши тротуараши. Республике бахача наха мах боацаш 1,5 миллион сага-дийнахь балхаш даьд шоаш бола моттигаш тоаеш.

Шерра яьржай министерства, предприятешка 1979 шерара планоаш задапеш хаиал хьалха кхоачашъяра йолаенна социалистически яхь. Дика хьалхьацай «ТӀехьабусараш боацаш бе болх!» аьнна йола Ростовски областерча къахьегамхой почин. ХӀанз укх сахьате жилищни коммунальни боахаме болх беш ва 1866 коммунистически къахьегама ударник.

Царна юкъе ба хьалхале къахьегарагӀа шоай коллективашка а шоаш гӀулакхаш деча бахача наха юкъе а чӀоагӀа сийдеш бола производства ветеранаш хьахалаттараши. Цар къахьегама лакха мах баьб Даьхено, дикагӀбарех а дикагӀбарашта «Жилищно - коммунальни боахама отличник» яха сийлен цӀи а луш. Из цӀи еннараша юкъе ба новкъостий Алифиренко В. П., Вдовенко А. Ф., Грушнов М. П., Давлетмурзаева Х. С., Дахкильгов Б. О., Зоря Ф. С., Нальгиев Х. М., Нудьга Л. Ф., Полина П. А., Юрьев В. И.

Доккхий паччахьалкхен совгӀаташ а луш белгалбаьхаб новкъостий Александров В. Т., Умаев Г. У., Бициев А. К., Ашуров Г. Я., Атабаева С., Алиева П., Шанер Т. В., кхыбараш. Производства ветеранаш, коммунистически къахьегама ударникаш новкъостий Свиельников И. М., Филатов П. Ф., Хадзиева З. А., Сергеечева А. И., Батаев А. Е., Мертынов Н. К., Мухдинов М., кхыбараш.

Жилищно - коммунальни боахама предприятешка тӀеххьарча шерашка хьахиннай дика къахьегаш йола производствении коллективаш, хьалхийнаб хьалхашка латта безигтохаме декхараш тоаламца кхоачашдеш бола опыт йола боахамий кулгалхой. Царна юкъе ба «Чечингремстрой» треста наькъаш декхачеи тӀаьш техкачеи Управлене начальник новкъост Цуров А. М., горэлектросете Грозненски предприяте директор новкъост Свердлик Н. З., «Чечингремстрой» треста Гудермесски ремонтно-гӀишлошъеча управлене начальник Гезимиев М. Б., Сунженски райисполкома коммунальни предприятей благоустройствана комбината начальник новкъост Мальцев А. П., «Гудермесмежрайгаз» треста управляющи новкъост Письменов В. Т. Уж кулгалхой керте бола коллективаш министерства предприятей коллективашта юкъе хьржача яхье хьалха латт, хӀаьта цхьа бахьан доацаш дац уж коллективаш каст-каста цу яхье хьалхара моттигаш яьхараш юкъе хулаш хилар а царна тела а йоагӀаш республика Министрий Советеи облсовпрофеи карарара тела ЦӀе байракх, хӀаьта иштта жилищно-коммунальни боахама Министерствай моттигерча промышленноста, коммунальни а бытовой а предприятей болхлой профсоюза обкомеи карарара тела ЦӀе байракх я телаш хилар. ТӀеххьарча хана министерства аппарата а цунна чудоагӀача боахамий кулгалхой а балха стиль эргалькха тоаяра тӀадераьдаь дикка гӀулакхаш даьд министерства, иштта чакхъьхай граждани заявленешцеи письмошеи бу болх а къахьегамхой тӀаийбелга а тоадара тӀаераьь мероприятеш. ДикагӀа анализаш е баьннаб бахача наьха запросашта, оперативно чакхьяха боланаб цар лоархӀамегӀара предложенеш.

ТӀехь-тӀехьагӀа лакхагӀа хул халкъа боахамера, хӀара советски сага вахарера коммунальни гӀулакхаш дара сфера лоархӀам, духхьала е кхычарга гӀолла дакъа лоац оаха, коммунальникаша, къахьегамхой вахара-хьал тоадеча, саг массе а оагӀорахьара дегӀаоалабеча, цун вахара социалистически образ дегӀайоалара а чӀоагӀъяра а гӀо а деш.

Из дага а кхоабаш, республика жилищно-коммунальни боахама къахьегамхоша дӀахо йодача хана а шоаш хӀара денна беча балха ларде луацарга КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. Брежнева ер дешаш: «Услугай сферай дерригача доакъой болх тоабе беза вай. Уж духхьал план кхоачашъеза дола доакъош хинна Ӏаш, уж я шоай деррига тайп-тайпара хьашташ а тӀехьа, шоай керта чу уха уйлаш а тӀехьа нахаца юкъарча доацаш гӀулакх деладеш йола служба».

А. ЗЯЗИН,
ЧИАССР жилищно-коммунальни боахама министр.

КХАЛНАХА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА

ЦӀагӀа кхалнаха деча дезарашта юкъе эгара дукха ха йоаерех цаӀ да барзкъаш-хӀамаш юттията, аьшк теха уж кийчъелга. Цу халача а безаме боацача а балха дукха нах мукъабоах Грознерча фабрика-прачечне коллективо. Цига болх беш ва 200 гаргга саг.

— Чоалхане а чӀоагӀа хьожаш а бе безаш болх ба тха бар, — аьлар директора Евтушенко Надежда Ивановнас. — Больницашкара, берий учрежденешкара, кхыча организацешкара, хӀаьта иштта бахача нахагара дукха хӀамаш кхухь тхо долча йиттa.

Дика кхоабу тха болхлой шоай декхарех. Масала, дӀадахача шера 2022 тонн барзкъаш — хӀамаш йиттен аьшк теха кийчъен эзаш дар тхо. ХӀаьта оаха кийчйир 2045 тонн. Укх пятилетка цхьаннха шу дӀадахадац оаха задани тӀеххоачаш ца еш.

ХӀанз тха фабрико дийнахьа буса кийчду 10 тонн гаргга барзкъаш-хӀамаш. Из боккха мукъ ба, нагахьа санна помещени 500 килограмма мара лаьрхӀа хьаль ца хилара. Цхьадолча балхашта механизаци яь ца хилара уйла йича. Бакъда, шоаш деча гӀулакха лоархӀам дика бовзача тха кхалнаха ма-мотта дукхагӀа барзкъаш — хӀамаш диттарен аьшк теха кийчдарен торонаш лех, кора а йоагӀа.

Толамца кхоачашъяьй укх шера хьалхарча шин бетта план. Дика дӀаболбаьб карара бутт а. Надежда Ивановнас дӀахо дийцар шоай хьалха латтача накъах, шерра яьржача социалистически яхьах.

Шу дӀадоладалалехьа фабрика болхлошта дӀайовзийтар КПСС Центральни Комитета дӀадахача шера хиннача ноябрьски Пленума решенеш, царга гӀолла хьалхашка отта декхараш. Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша боккха болх бир социалистически яхь вӀаштӀехьйоаккхаш, из дӀайоаржаеш. Мастераша, бригадираша дӀадовзийтар хӀара сага хьалхашка латта декхараш.

Цехашта юкъе хӀанз хьалха латт барзкъаш - хӀамаш юттеи царна аьшк тохеи цехаш. Белгалбаьнна болх дика бу цу цехашкарча фабрика ветеранаша Халиулова Надежда Дмитриевнас, Плескова Надежда Васильевнас, Портнова Лидия Федоровнас, Волочаева Зинаида Магомедовнас, прессовщицаша Филиппова Полина Васильевнас, Байдаева Яхас, Джамулаева Светас.

Дитта барзкъаш - хӀамаш хьайидеча дика къахьегаш ба Балакирова Антонина Васильевна, Пименова Нина Степановна, хӀаьта иштта подборщицаш Коновалова Галина Алексеевна, йитта хӀамаш дӀатела Обухова Надежда Андреевна.

Предложеней книжкаш тӀа царна баркалаш яздаьд больницашкара, берий учрежденешкара йитта хӀамаш кхухьача а къаьст-къаьстача а наха.

Города коллективаши бахача наьхен хьашташ кхоачашдара эша торонаши дикагӀйола методаши лех фабрика — прачечне коллективо.

Ю. ТУРИКОВ.

КЕРДАЧА ПРЕДПРИЯТЕ ХЬАЛХАРА ГӀА

Ах шу совгӀа ха мара яц «Чечингтрикотажбыт» яха Нохч-ГӀалгӀай республикански производствени объединени вӀашагӀ а елла болх бе йолаийта. Цу доацача хана ше кийчъеча продукцеца дика дӀаийзай из Грозне а вай республике а бахача наха. Нохч-ГӀалгӀайчен столице меттел объединенена чуйоагӀаш йола цехаш болх беш я Гудермесе, МагӀалбике, Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски, Шалински, Шелковской районашка. Объединене цехаша кийчъю массе тайпара трикотажни изделеш: кхалнаьха жакеташ, кочамаш, водолазкаш, маӀача наьха жакеташ, свитераш, полувераш, шарфаш, берий кочамаш, костюмаш, сарафанаш, юбкаш, кийнаш, кхыйола тайп-тайпара продукци. Цул совгӀа массе тайпа трикотажни изделеш тоаю объединене цехашка.

Объединене арахеца изделеш бахача наха чӀоагӀа хотташи дика дӀаэцаш я.

— Тха продукци яйза бола нах каст-каста ух тхо долча заказаш де, — йоах объединене начальника Дошукаев Муса Хусейнович. — Из да хӀанзарча хано дӀадехаш ма-хиллара бахача наьха хьашташ кхоачашдара йола трикотажни изделеш оаха кийчъеш хилар. Йоккхий перспективаш я тха объединене коллектива. Грознера быта ЦӀа хьалдаь даьча шера шин-ах миллион сома маьхага кхоачашхургья объединене коллективо арахеца тайп-тайпара продукци. Дикка шерлургья арахецача изделей ассортимент, кхоачашду ремонтни балхаш.

Производства эффективности балха дикали лакхьара тӀадераздаь, наькъаш белгал а даь, доккхий социалистически декхараш тӀаийцад объединене болхлоша пятилетка дильагӀча шера арахеца продукци ма-мотта дукхагӀеи дикагӀеи хилийтара. Уж толамца кхоачаши тӀеххоачаши дара «ХӀара балха денна — дикала Знак!» яхача химикий инициативагӀа шерра яхь йоаржаяй. Шоай торонеи кхоачамехи бизза пайда ийбу яхье баьнараша. Цунга хьежа да укх шера объединене болхлоша доаха къахьегама толамаш. Валови продукци арахецарен из маьхала яккхарен шин бетта план 102,8 процент кхоачаш а еш, планагӀа лаьрхӀачул совгӀа ара а хийца цар маьхала кхаьй йиъ эзар сома маьха трикотажни изделеш. Къахьегама оасарле лакхъяра задани ткъо процент кхоачашъяьй.

Уж толамаш доахача къаьстта дика яьа а хьегаш хадданза социалистически яхье хьалха латтеш хилара белгалъяьнна я объединене керттера цех лоархӀаш йола Коваленко Нина Ивановна керте латтача «Пушинка» яхача ателье коллектив. Шин бетта план 109 процент кхоачаш а еш, заданел совгӀа цо кийчъяьй цаӀ-ах эзар сома маьха трикотажни изделеш. Укхаза шоай новкъосташта хьоккам а телаш, хӀара сменагӀа нормаш 120—125 процент кхоачашъеш къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш, къахьегама ветеранаш, мастераш-вязальщицаш Мельникова Александра Федоровна, Мирошниченко Людмила Васильевна, Смирнова Антонина Петровна, кхы дуккхабараш а.

Районашкарча объединенешта чуйоагӀача цехашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай Ачхой-Мартанерча Мунаев Ӏаьла Муциевича кулгалдеча трикотажни мастерске коллективо Шелковской районерча Глазов Роберт Иванович керте латтача ателье коллективо.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) мастераш-вязальщицаш А. Мельникова Л. Мирошниченко.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПАРТЕИ ХАЛКЪЕИ СИЙЛАХЬ-ЙОККХА КОТАЛО

ЦЕЛИНА КАРАЕРЗАЯЬ—25 ШУ

«Партеи халкъеи сийлахь-йоккха котало» — иштта яхаш да йиъ листах латта целина караерзаь 25 шу дизара хетодаь «Плакат» яхача издательства арахийца плакаташ. Уж кийчдеча хана мехка эрий ара йоккъал уттача районашка хlанзара агрерно-промышленни комплекс хьоеш советски халкъо лаькха йоккха котало юцаш долча документех, суртех пайда ийцаб.
СУРТА ТIА: плакат.
ТАСС фотохроника.

Целинни совхозе

«Целина» яхача шийн книжка тlа Л. И. Брежнева хоза ядаьд Зайчукова Евдокия Андреевнах, хьинар долча, моллагlа хlама дё могаш йолча, дlайха дог долча коммунистах, патриотах.

Е. А. Зайчукова Казахстане яхай эттара хьалха болхача целинникашца, шаьрача эра «Двуречный» яха совхоз хьалъяй. Кастта [illegible] Евдокия Андреевнас дехар даьд тlехьийсача совхозе балха хьожае ше аьнна. Хlаьта коммунисташцеи беррига болхлошцеи цхьана Целиноградски областе хьалха латтача боахамашца хургболаш из боахам тоабергба ше аьнна, дош а деннад.

Е. А. Зайчукова «Ижевский» совхоза хьохальй. Ше денна дош кхоачашдаьд цо: совхоз эттара хьалха латтарий мугlарашка кхаьчай.

Вурийтта шера болх бьб Е. А. Зайчуковас кердача лаьтташка. Совхоза партийни доал делга къоначa коммунистага В. Д. Джангуразовга дlадениед цо. Даьха толамаш дlатlоегl а даь керда отрасль — коа тlара оалхазараш леладелга — промышленни лярда тlа оттаде мегад Владимир Давыдовича. Хlанз совхоз хьалха латта ялат леладу боахам хинна ца lеш Казахстане кертерьярех бройлераш арахецаш йола предприятия а л. Керда вlашагlьеллача боахамашта юкъерча Вишневски производствени объединене «Ижевский» совхоз кертера предприяти я. Эттара хьалхарча целинникий традиции укказа дегlанхул.

Объединене коллективо къаь шера кхоачашьй пачхьалкхена ялат дохкара пхе шера план. Алхха дlадахача цхьак шера а Даьхен амбарашка чутессад 11 эзар тонн ялат, цунах хул заданех 185 процент. Дулх дохкара пятилетка кхоачашъе лерх! В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга.

Чlоагlа терко ю укказа объединена болхлой къахьегамен бытен хьалий. Производствени подразделенешка хlанзара оборудовани, машинаш я. Техниках боагlача тайпара пайда эцар бахьан долаш дика продукци дукхагlа яккха таро хул.

Совхоза поселке хьалдаь городе даьраш санна дола хlанзара цlенош, детсад, школа, культура Цlа. Дукха ха йоаццаш болх бе йолаеннай торгови центр, цу чу я кафе, промтоварин тика, гостиница, быта служба предприятеш.

СУРТА ТIА: Евдокия Андреевна Зайчукова (1955 ш. бlаьсти).

В. САВОСТЬЯНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

СУРТАШ ТIА: 1) объединене директор В. Д. Джангуразов (аьттехьарвар) ихашвара бlаьстан балхаш дlадоладеча хана бошкхийча нахаццем эттара хьалхарча целинникашцен къамаьл дин за (1978 шера, май); 2) совхоза керда торгови центр; 3) совхозерча юкъерча школе 7-ча классе французски меттала урок душ я хьехархо Г. Ф. Курненко.

Г. ПОПОВА суртаи.

ТАСС фотохроника.

ЯЛАТИ ДЕНАЛИ

«Бай ахар — из я ше кхочанъяро, уйла исторически категорияца оlй хиача, цхьаькха а вахара белгало ца хиннача, юстара кхача, амма мехка Малхбузен оагlорахьарча беркатча аренех дегlаена экономики лакха культуре йола край хьаь гlо даь Коммунистически парте сийлахь-йоккха идея».

Л. И. БРЕЖНЕВ «Целина».

...Цу гьнарча 1954 шера март бетта деношка цхьаннена тlеэха шоллагlьер йолаш Малхбоаленгаьа ухаш латтар, эрий дада лаьттащ карадерзаде, цига вахар деаза аьнна, парте баь тlахьехам дег тlара хьаллацча къонача кагирхоех етта хинна комсомольски эшелонаш. Цу поездех цхьанне тlа вар тlоьаь пхиъ шу даьнна Запорожьера эlамнига саг Михаил Довжик.

Хlаьта ер я казахстанеси аренашка улла эlамнига станци Жаксы! Чухиараш мехо бихьача санна цlенъелар вагонаш кагирхоех! Массаза а вар когашта кlал целинни эоа мишта цlува хьажа воьш. Чlоагlа беаам бар совхоз lо а йилла, дукхачь шерашна баха лаьрхlата моттиге сихагlа дlахьача. Уйла йора Михаила: дог айдалар дог айдалар да, беаам а беаам бо, эмма девал, сатем, хьаьгъал, ниа хургбий - теш бургац хахна а йиш йола е шаьра аренаш се lо а ваь хьалххийнача баьццарча бешамаша къайла а яьха ядача [illegible] тараерзае?

Уйла Михаил Егорович Довжик — цlи хеза целинни бригадир, Социалистически Къахьетама Турпал. Цун биографи вай Даьхен историех, целинни эпопея оалача цуи турпалча оагlонах хьакъоастае йиш йолаш яц.

Михаил Довжик санна бола бlаьш эзараш кагий нахи мехкарийн парте тlахьехарах ялат бахьанцерча сийлахьбоккхача къовсама гlайттабар. Кагирхошта керте а латташ бай аха болхар опыт йола организаторашкоммунисташ, юрта боахама специалисташ. 1954 шера целине болх беш бар 500 совгlа царте райкомий, юкхьанцарча партийни организацей керда секретараш, колхозий председателаш, агрономаш, зоотехникаш, инженераш, механикаш. Дуццаш хиннар дар ялат чудар алсамдоакххилга хинна ца lеш, ерригача Советски Союза масштабе платий пробема кардинально къоастаяр.

Хьалхашна уттадаь денхар lалаьмате доккха, пачхьалкхен лоархlам болаш а lалаьмате хала а дар. Парти из лочкъадеш яцар, цо духхьал дlайоахар гаьнарча, карерзоаль йоацача краишка болхаш хиннарашка: хала хургда шоапа, геттара хала хургда, хала тlом бе безаргба, хlаьта моллагlча тlемо а турпала гlулакхаш дlа ма-дехий. Цхьабокъда, кагиркой кхерабелаизар. Мехка ээараш болча патриоташ, са а кхеташ, хьагойтар денал.

ВЛКСМ ЦК архиве улла цхьа справка: 1954 шера 17 феврале дена 1 марта кхачалца йолча хана кагийча нахагарех мехкарашкарех 523150 заявлени кхаьчай ВЛКСМ райкомашка. Уж яэьльраш ба тайп-тайпара оамалаш, темперамент йола нах, эмма цар массане а хьахьоех цхьа уйла: бай оахача кхачар. Сихагlа бе долла из кхоачашдара парте тlахьеха гlулакх! Ер я Петр Жило заявлени: «Целинни лаьтташ карадерзадара тlахьех парте кагиркой аьнна хезача, доккха ирса лаьрхlар аз Казахстане вахар...» Ераш Захар Лемеца заявлене тlара мугlараш да: «Чистяково яхача городе шахте болх беш вар со. Сона цхьона целина карерзаеча бахийтар дехаш комсомола комитетага заявлени еннай 518 комсомольцо. Фу дар сона целине ваха дагадоххийтар? Патриотизм, алхха патриотизм!»

Доброволыцашта юкъе Къилбаседа-Казахстански областерча «Толбухинский» совхозе вера Дмитрий Лобанов. Боахам lобилла болабелар цхьа хьокха ци багlача шаьрача эра. «Эттара хьалхарчарца укказа вахчарах се ираз долаш хет сона, — йоах Дмитре. Нагахьа санна вахар юхьанца дениа юхадоладе йиш хилча, иштта доладергдар аз шоллагlа а. Бураналш а палаткаш а, шоай комсомольски иллеш а, боккъонцарча къахьегамо душ йола дега гlоз а хургйоаш...»

Атта караагlадар целина. Шиъ аьрдагlа оамалаш духьала йоахар цо керда баха баьккараш. Чlоагlача михо хьоккхилгаш тlара хьадоахар палаткаш, тlехьала йиш йоацаш дола лаь гуиаш loадора, ара тракторш а юкъе йоцаш йола ноллинаш сеца а еш. Амма нах къарлуш бацар. Уж майрра духьала уттар халонашта. Хlанз цар денале гlулакхаш дерригачи дуненна довз. Эттара хьалхарча цхьан целинникех, къонача коммунистах, 28 шу даьннача «Киевский» совхоза прорабах Василий Рагузовх дийцар «Целина» яхача книжка тlа новкъоста Л. И. Брежнева.

Василий эра гlораваьа. Цунна тlайнийхача ватника неса делайсад йовзош ду эlамнига нийжилг. «Со целине венавар вай халкъа вахар дlаьлегlа а хозагlа а хиийтар духьа. Сона лоара, оаш аз дlадоладаь гlулакх дlахо дlахьар. Керттердар да ше вахаш йоаккхача хана алахlама доацаш лерттlа саг хилар». Уж дешаш ший къонгашка Владемирагеи Александрагеи ядаьдар Рагузова.

Цу къаьгача, къонахчала дешаж доала дизача социализма хьалашка хьахиннача целине хиннача наьха оамала, советски наьха оамала дlоагlа.

Целинникашта кхетадар «Целинан» «Целья» яха деша вlаши тара хинна ца lеш, кlоаргга маlан, тlахьехам болаш а хилар. Карадерзанза йолча моттигашка кхаьчача патриоташа даь хlама ноахало даь турпала гlулакх а хинна дlаэттар. Кердадаьлар «целина» яхача къамарча деша маlан. Шийна цlена географически, лаьтта леладарца дувзаденна дола маlан дlа а яхесса, керда, общественни дош а хинна дlаэттад из хlанз. Цунах граждански хьинара, лакхача патриотически дехкара, сакхетама, къахьегама турпалала синоним хиннай. Бlаьшеренашка эри яьдача аренашка нах боалабаьча гlулакхо боарамга дилла ше lалаьмате доккха а наха эшарга диллача иштта доккхача маlане а хиларагlа, беррига тернам тlа а увзар, иттаза ниэеш сов а доахар.

Геттара доацача исторически хана вlашlехьдаьлар кlезгига мара нах ца бахаш хинна lалаьмате йоккха край хьалхьое, цун руаьхсес советски наьха гlулакха пайда эца. Алхха цхьан 1955 шера баьккхар Казахстано дlахьалхашнахьа лаьтта леладеча цlаккха а ца баьккхача тайпара боккха гlа: итт миллион гектар гаргача керда карадерзадаьча лаьтта дийра ялат. Планал совгlа дийра целинникашта цхьа миллиони ах миллион гектара тlа бlаьстий дуя ялат. Хlаьта дерригa мехка карадерзаде лаьрхlа хинна лаьтта 42 миллион гектар (Францие Испани санна йолча пачхьалкхен ерригача территоре боарие лаьтта) дар. Хlаьта из де дезар лоацача ханашин-кхаь шера.

Дага ма-доагlий: американцаши коиадхаши 50 шу гаргача хана ма-баьхарий керда территореш карадерзаеш. Цхьа Целинограде къаьлаш хилар са капиталистически мехкашкарча кагирхой группаца. Бlаьш километраш бола никъ баьбар доазол дехьарча хьаьвашха баьш аьхача моттигашка гlолла. Цар бlаргаш хьестар доацо нанаш доача ялатий кхаша, гlалаташ лаха а дага болаш хьежар укказа фаьлгашца юецараш санна спха хьахиннача баьццарча поселкашка, къамаьлаш дора цу поселкай къонача даьшца — эрсашца, казахашца, украинцашца, молдаванашца, удмурдашца, гlалгlашца. Пхе совхозе хилар иххьача мехкара баькхараш.

— Пхи совхоз а йоацаш эlамигъяча Советски Союза пхи кош! — дикагlа кхетадергдолаш аьлар бlаргаьнаш а доахнаи хиннача lаьржа чо а гlийло юкъ а йолаш хиннача французо.

Цу группаца вар Франк Крамп — США студенчески организаце лидерех цаl.

— Бай ахар — из геттара дика! — мукlарло дир цо. Амма цигта тlатехар: — Хlаьта Америка а хиннаб шийа бай. Хlара американски школьника кои гаьнара Малхбузе хира мишта еравьяй. Колонисташ а целинникаш мораш ма-хиннабий... Оаш дер-м наха хьогте а даьр мара дац.

Гой мишта йоах! Амма Карнид керттердар кхетадаьдац: американски пионерий фургонаш малхбузенгахьа тийттачен комсомольски эшалонаш малхбоалеццахьа тийттачен низашта юкъе йоккха юкъ йоалдаш хиннай.

Цаlаш — американски колонисташ — Малхбузехьа лахкар сутараш, шоаш леладечох са ца кхьаш багlарех хьалха боела, дь воацаш дала лаьттан доазуи я техa дlалувца, вlаьхи хила безам хилар дар.

Вошаш — вай мехкара къона добровольцаш — Малхбоаленна тlайдар вахар кердадахчара деша сийлахь-доккха маlан, шийн Даьхена, халкъа пайдана хила уйла хилар, халкъа ирзе цуи хlама тоадари мара дага доаллаш хlама доацача парте идеяшта тешаме хилар дар.

Фу дисар буржуазни пропагандана чулаттарашта цу хана целинах ца дуццаш а дага ца лоацаш а, массехк доацар дийцар цар цу хана.

Амма уж беррига доккхача хьакъала даьй боаца цlогlарчаш дийттарах во юкь хиина сайцар. Целинах халкъа нарагlдаьина сийлен гlулакх хилар. Шоаттье ялхайттлагlча шерре е дlаар Казахстана хьоасталуш йоацача аренаша, мехка миллиард пунт дикагlа дола ялат. Миллиард! Хlаьта цул хьалхарча хана эттара дикагlа нийсденнача шера а чу мича дахьар укказа ялат 100 миллион пунт мара.

Баьна ль шийа масштабашка диллача дунен тlа бlарга ца йиначa бесса йоккха наступлени парте дерригa гlулакхаш хьакъалагlа деш хизаран вай халкъ иззахиларан дола цхьакха тешал, цар цхьоагlо йохаргйоацаш хилар хьахьокхаш дола хlама а хинна дlаэттар. Духхьал хьалхарча пхе шера дlадахийтар Советски пачхьалкхено керда лаьтташ карадерзадаргда 37.4 миллиард сом.

«Хьогга цкъа а тарьяй аз баьш карадерзадара эпопея фронтах, — язду шийн «Целина» яхача книжка тlа новкъоста Л. И. Брежнева, — партии халкъи толаш чакхбаьннача lалаьмате боккха тlемах. Тlом бeц лац тхона, фронтовикашта, цхьабаьда, уж тара хилар-м баьда. Шеко яц, баьш оахача юлаш топаш, чуттарш болмбаш, етташ йоккхтопаш хиннац, амма кху мел долчо боккъонца бола тlом дагабоххийтар».

Цу тlем тlа котьльнар дукхача хlамашка диллача керда дода, вай халкъа къахьегама а тlема а гlулакхий эстафета дlахо хьошдола советски наьха тlом дlабаьннача тlехьагlара поахал дар. Из факт лоархlаме я.

Целина тахан — из вай пачхьалкхен керда ялатий хьаст а коммунизмагахьа дlахьалхаахар болаш символ a. Пачхьалкхено керда лаьтташ карадерзадеш ше яь ерригa расходаш юхаметтаоттаь ца lеш, 3 миллиард сом гаргга пайда чубенаб. 1974 шу тlахкоачаш дерригачи баьш тlарен дуккхача хана деиз ца оахаш даьдача лаьтташкарен чудена ялат 500 миллион тонал совгlа дар. Цхьан Казахстано дехкад мехкага дlадахача 24 шера 250 миллион тонн совгlа ялат.

Доазаргдоацаш хийцад къаьнарча казахски ярен сибат. Цlенъенна дlаьвннай къаьна юрташ шоай топпарах даь цlенош, деха наькъаш, ерзана улицаш а тlехьа. Цар метта хьалъэттай иттам городаш, баьццарча гаьнаша къайла а яьха ягlа поселкаш, гаьннара гу царна юкера йоккхий элеваторш, хьайбаш леладу гlишлош, дуккхаза вlаштlардаь цlенош. Ерригача кердача поселкашка доаш дола хlама да школаш, берий комбинаташ, культура дворецаш, торгови центраш, больницаш, ресторанаш.

Вlаши нийсъяра укх тайпара шифраш йоалаергъа вай. 1954 шера республике хиннай болх беш 183 эзар саг а волаш йола 382 совхоз. Хlанз Казахстане 2 эзар совгlа совхоз я. Юрта боахаме балхаш деш ба 1300 эзар совгlа нах. Баьш карадерзаде доладеннача хана геттара кlезига бар механизатораш. Хlаьта хlанз юкъера лаьрхlача хlара совхоза 143 шерача профилах специальность йола механизатор кхоачаш ба уж.

Алхха тlехьарча шерашка болх бе йолаеннай къонарча казахски лаьтта 290 керда промышленни предприяти, йоккхий цехаш, производствaш. Царна юкъе я Мангышлакера Казахски газчаккхоаха завод, Карагандински ТЭЦ-3, Усть-Каменогорски прядильно-ткацки фабрика, Павлодарски мехкдаьттачаьккхоаха завод, Новоджамбульски фосфорни завода хьалхара аргlа санна йола предприятеш. Республика кердача вузашта юкъе — Джезказганера педагогически институт, Руднера — индустриальни, Кустанайра — юрта боахама вузаш. Хlанз укх сахьате 53 вузи 222 юкъера специальни дешара заведени я Казахстане.

Цу тайпара дика хувцамаш хиннад Полтаверча, Поволжьерча, Уралерча, Малхбузен Сибарегlарча, метта дуккхача кхьча районашарча керда карадерзадаьча лаьтташка.

Целинни турпала гlулакха сийле бlаьшерен а ш к а йоаргlац. Ше хо хlанзаалца хьа кхьм дикка дола из турпала гlулакх социалистически замагlа карагlдувлача сийлахь-доккхийча гlулакхий символ а хинна дlаэттад.

А. ДИХТЯРЬ.

ЛОАРХIАМЕ ГIУЛАКХ

Тlеххьарча хана бахача наха шоай доалахьа доалаи леладара гlулакха цахаддаш терках тlалаттабу партийни советски органаша. Из кхетаде йиш йолаш а да. хlана аьлча, юрта наха колхозо е совхоза болхло массаза хиннаа ший доалахьа гlоина бола боахам, хьайбаш, юа тlара оалхазараш леладеш.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленумашка дийча къамаьлашца ков. Л. И. Брежнева из дош чlоагlа лоархlаме долга цlаьнха а белгалдаьнхад.

Тха юрта бахача наьха доалахьа да 500 бежани 700 устагlен газеш. Уж хьайбаш доахаде колхоза лаьттах хlара шера колхоза правленей юртсовета исполкомей решенегlа 30 гектар лаьтта хьакъесташ. Колхозо дlахец колхозашта 50 тонн гаргга йола 100 тонн чан. Цул совгlа юрта баха а бехаш, кхьча сферашка къахьегаш болча нахага а доах оаха доакъар, царна новкъостал деш.

Шортта доакъар долаш дика чакхдаьннад колхозе укх шерара хlанзара lа. Хьалхехьа а йоакхо лаьр оаха доакъар lалашдара. Трактора тlа болх беш болча хlара механизатора нах боацаш цхьацца тонн йоал 1.5 тонн чан делар. Иштта колхозо доакъар денарех ба механизатораш: С. Аткьнов, М. Коригов, З. Амагов, кхьбараш.

Оаха бlаьсте мероприятеш оттаеча хана лаьрхlадар норма тlех 30 процент балхаш даьча къахьегамхошта нах боацаш 1,5 тонн йоал 2 тонн чан даль. Цу гlулакхо чlоагlа новкъостал дир доакъар lалашдеча. Доакъар нийдеча дакъа лаьцар юртарчи дукхагlа болча наха. Геттара дика болх бир Итаев Лемас, Вахарчиев Анте, Джамалаев Тантас, кхьчар. Хlара денна цар шоай смени заданеш 140—150 процент кхоачашйора. Хlаьта аьнна хиннача бесса шоашта доагlа доакъар дlайицар цар.

Бахача наха дукхагlа новкъостал дар дукха колхоза правленех юртсовета исполкомо соцаш бьаб царна шоай доалахьа дола хьайбаш доахаде 50 гектар лаьтта хьакъоастаден гурахьа эшаш дола доакъар lалашдара новкъосталден.

Ш. ЧИЛАЕВ,
Сунженски района Ленина цlерагlча колхоза председатель.

ЙОАКХОНГА ХЬЕЖЖА...

Юртбоахама техника тоеча «Автуринский» совхоза центральни мехмастерске коллективо графикал хьалха а ювлаш къахьег. Нагахьа санна lаи замалахьа планагlа 32 трактор тое езаш хиннаяле, автуринцашта хийчон мугlаре дlаоттаьй 38 машин.

Хlаьта из цхьа бахьан доацаш а дац: оасарле лакха йолаш къахьегара мел эша хьалаш вlашlтlехьдаьхад укказа. Цехашка йлайхен паргlатен я, халагlча балхашта механизаци яьй. Мастерске заведующи Тарамов Султан ше а опыт йола механизатори дика организатори а. Дешаца а гlулакхаца а новкъостал ду цо техника тоерашта.

Ремонтникашта юкъе сий деш хьоахабу мотористаш Б. Абубакарови Р. Мусаеви. Уж шакхе а — коммунисташ. Царех хийша тlадиллад царна тракторий двигателаш тоеlга. Цар санна дика къахьег медника А. Евмирзаева, сварщикаш М. Гапуразеви А.-С. Айдамирови, аьшкпхьаро Н. Алиева, слесара М. Душаева, механизатораша Х. Хабаева, А. Догиева, А. Болтиева.

Спецбаржъашца lалашбаьб ремонтникаш, кхерамзлен техникех лаьца инструктаж яь царца. Дегlа зение балхаш деча, аьшкпхьар, медник, аккумуляторщик, сварщик санна болча наха хlара денна шура тел. Лоацца аьлча, «Автуринский» совхозе е йоаттlача тайпара йоакхо ю ремонтникий.

Исмаилов Асламбек начальник волча 6-ча сельхозучастка механизатораша дош денхадар ерригa тlехьавоза инвентарь 23-гlа февраль хьатlакхоачаш хийчон мугlаре дlаоттае аьнна. Из цар сийленца кхоачашдьд.

— Кхоана а кхай тlа арадоала кийча да тхо, — гlадваха йоах тракторий бригада бригадира Байтуказ Эме.

Ерригa техника аьшибетоний loакъаш тlа дlаоттаь латт, мукх юаргйоацаш даьтта хьекхад, хьамча чархаш кlир техан доазал тlаlаткъаргдоацаши дlаоттаьй. Лоацца аьлча, долла хlама ГОСТ-а правилашка яхача тайпара вlашlтlехьдаьнхад.

Техника тоэара болх дикагlа барца белгалбаьннаб опыт йола механизатораш Гануиаев Дада, Къахьегама Цlеча Байракхен Къахьегама Сийлен III-ча степенен ордений кавалер Магомадов Вадва а хlаьта иштта Байтуказе Эмх а.

Тешаме дика тоаяй укказа свеклаш чуэца комбайн, хий детта ДДН-70 яха машин, 45 макха.

— Аьттув болаш денача эттара хьалхарча дийнахьа лаьтташца тlоадал социзергйола болх бе долалургда тхо, — йоах механизатораша. — Бизачa кхочачица накъагlоргда тхо бlаьстена.

Балхаш дика вlашlтlехьдаьха тоаю юртбоахама техника «Курчалоевский» совхоза механизатораша а. Совкха IV-ча квартале планагlа 8 трактор тое езаш хиннача цар центральни мехмастерскера арахийцай 10 трактор.

Балха хьинар лаьгlдаийтад цар кердача шера а. Нагахьа санна 1 квартала планагlа 8 трактор тое езаш хинна яле, механизаторша хlанзале а хийчон мугlаре дlаоттаьй 7 трактор. Цу балхах дикиха дакъа доалл тонара З. Юсупова, сварщика З.-М. Такалашева, аьшкпхьара З. Елдашева, моториста В. Нагамерзаева, механизаторий В. Алхазурова, М. Магомадова, М. Визирханова, А. Адсаламова. Цар хlаре денна тlехдина болх а беш, 30 — 40 процент тlехкоачашьо балха нормаш.

Бlаьстан юхье кхашна дергдолча балхашта бизача кхоачамца кийтбеннаб «Предгорный» совхоза механизатораш а. Машиний юа асфальт биллаб. Кийчон мугlаре дlаоттаьй 17 культиватор, 5 селка.

Цхьабанъда, дерригa а дац укказа хила ма-деззара вlашlтlехь. Асфальт биллача майдашта кlезига дlахо ваьнача дlаоттаь латт силос чуэцаш йола 5, хьинlаш чуэцаш йола 7 комбайн. Сендукхьа да а хац, цар йоакхо яьиц. Хоттала латт из техника. Хьамча чархаш кlир тоханаеи чура фо арахецахьен я, талхаш латт. Комбайнаш тlара оасаш хьаьхаьц. Цхьайолча машиний эlаараш даьтта хьекхиза я, мукх юаш латт.

Хlанз долаш дола кхоачамбоацараш дlадахара 2 ди тоьаргдар, цхьабакъда, цу гlулакха вlалла сагота а бац совхоза керттера инженер С. Хамзоеви механик А.-М. Бертихановн.

Геттара во сурт да «Джалка» яхача совхоза 3-ча отделене а (управляющи М. Дарчиев) тракторни бригада (бригадир А. Донуев). Гобаькиха низткъа мара дlавохалургвоацаш хотта ба, массе мете дlа-юха кхийса яда дискаш, сошникаш, чархаш, кхьйола оатхалаш. ГОСТ-о дlадехараш вlалла теркал а ца деш дlаоттаь хиннай укказа ялат дlадув 4 селлка lай. Хьамча чархаш хоттала латт, кlал оттаь хlама яц.

Нийрча сурт да совхна гуракьа дена цхьанне дlа а кхайса латтийтача, нийса ахаш пайдана йоацача яьнача 4 тракторин кафета дар. Царех борташ яхнац. Мукх а дуаш хоттала, да воацаш дисa бой санна латт, юкхераш, кходоаржадергаш, догlан хьисапе хий детта установкаш.

Иштта хоттала, цlен а яза, латт, свеклаш чуэца, силос чуэца, хьинlаш чуэца комбайнаш а, йоассалиэен кlир тоханаеи латт хьамча чархаш, царна тlера хьаьхаяц вlанараши оасаши. Кхы цlаикха а эшаргьиц-теш царна из техника?

Цу совхоза № 1 йолча бригада (бригадир М. Хашумов, слесарь-наладчик Т. Юсупов) кхай тlарча стане тlехьатувса машинаш ГОСТ-е правилаш вlалла теркал а ца еш дlаоттаь хиннай lай. Хоттала латт опрыскиватель, свеклаш чуэца комбайн, ялат дега селлкаш. Царех хьаьхаяц кхьметтая фу чаккдувла турбаш а. Хlанз а йоассаляэен кlир тоханаеи я хьамча чархаш.

Механизаторий йоакхо укказа вlалла я а яц. Хlанз а денадац царна дlайха спецбаржъаш.

Укказа пхьоаллене чувара пхи-кхаь минутал тlех цу чу ха яккхар а уххlенона кхераме да: кизгаш тохаза да кораш, маlараш вlалла а яц, хlаьта тхов — бомбаш йийттачул тlехьагlа санна ба. Цу селлара воча хьалашка болх беш ва 67 шу даьнна аьшкпхьар У. Закаеви 59 шу даьнна мlотъеттар Г. Амхадови. Царна луш спецшура яц, дlайха бархъаш дац.

Иштта наьха «Йовккона» вlалла сагота а бац «Джалка» совхоза керттера инженер У. Ахмадови механик С. Ибрагимови.

Бlаьсти хlанз лаьнар морг я, хlаьта а цуи бала болаш бараш, гучох, «Джалка» совхозе хlанз укх сахьате кlезига ба.

Ш. АБДУРАХМАНОВ,
«Госсельтехника» двора» Шалински районни моакщан начальник.

В. УМХАНОВ,
Шалла районан къахьегам лорабарех кхераменех техникан дешанте новкъахlоза инженер.

А. ВАРЗАНУКАЕВ,
«Знамя коммунизма» яхача Шалла района газета болхло.

Доззол дешхьара

18 марта—Парижски коммуна Ди

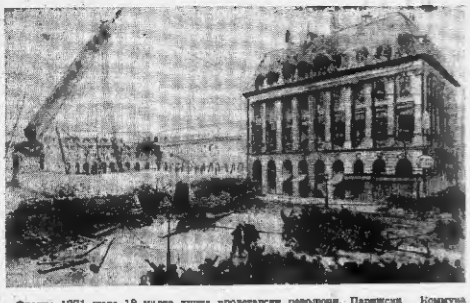

Франце 1871 шера 18 марта хилла пролетарски революци. Парижски Коммуна йолча деношца. Вандомски колонна эгІар. ТАСС фотохроника.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

1871 шера 18 марта Париже дІайоланна революци XIX бІешеран 60-чу шерашна французски дунен халкъашта юкъерен боккхий болам дегІабарах законагІа хилла а доггІаш хьахнина кІама хиннад. 1-ча Интернационала болчу лоархІаме хьаьжи нь хиннай цунна.

1871 шера 18 март хьа тІа хІоачача бус Франце контрреволюционни правительствона марта лаьтта Тьер Къаман гвардегіра (болаллоехи ренеслешникехи латта ополчени) герз хьаьакхав венна хиннав. Цу провокацена дуьхьало Париже щІаьхха восстани гІеттай. Сайрангаьха дистача ратуша тІа цІе байрахк хьалъегІай. Столицера Іаьлал цукхагІбараш боьклой чубоагІаш хиннача Къаман гвардне Центральни Комитета бе даха хиннад. Цун 42 членах 16 1-ча Интернационала парижски секце членаш хиннаб.

26 марта Париже бекача нахо керлий шоай правительство — Коммуна. 28 марта ратуша хьалхашкарча цІеча байракхаще егача майда тІе «Марсельеза» а лоакхаш дІахайтад: «Халкъа цІера тІа Коммуна дІакхайкха!». Къаман гвардии ЦК-с Іаьлал керда керзача правительствага дІадела.

28 марта лоржамаш хиннача тІехьагІа Коммуна составе кхузахайтав 90 член. Царех 30 совгІа болаьо, 30 совгІа гІулакхера нах хиннаб, массехк саг хиннав кегийча предпринимателех, интеллигентин кхьахьегіаш болча нахах (хьехархой, лораш, журналисташ, адвокаташ). Коммуна составе юкъе вийсбенна хиннаб тайп-тайпарча политически дестаний викалаш.

Ше дІакхайкханча шоллагІча дийнахьа Коммуна тІайякай рекрутски набор дІаяккхараха къамара эскар дІаделлараха зола декрет. Массахаре эскар Коммуна хийцад дерригача халкъе герз дІабе доллара — Къаман гвардии вІашагІйоллараца.

Къамича эскарена къамне Коммуна дІаяьпехкай эмкаш а. Парадок лорарра деллар. Къамин гварде резервни батальонашта дІа тІе диала хиннад.

2 апреле версальски бІулаш чудалденнад Париже. 21 мае гораьа чулаьннад уж. ХІаьта Коммуна эггара тІехьара баррикада 28 мая мара дІалаьда яц цар. Парижа улицашка тІом баь воруІ да историна юкъе дахад чаьй бетта цІий Іоаха кІира» аьлла цІа а йолаш. 27 мае версальски коретеломе Пер-Лашез яхача кхашмашка тоаш тоха боеваьб хиндиса хиннад Парижски Коммуне лораец хилларш. Цига тІом болча хана турпилаш салпе байнаб 30 эзар нах.

Парижски Коммуне йоладре керттера объективни бахьан хилнад цу хана Франце капитализме кхоччам болаш дегІаснеа ца хиллар. Из бахьан долаш кхоччам болаш кийчьеннй хиннаяц цул болалой класс а, политически парти йолаш а хинна яц цу.

КУЛЬТУРА ХОАМАШ

Сцена тІа — Карло Гоцци

ХІара шера дешархой Іай а бІаьсти а каникулаш хулача хана театрашен кхыча творчески организацешен уттию берашта лаьрхІача спектаклий концертий программаш. ХІаьта е шу деррига дунен тІа берий шу да, аьлна, хьалхайкадаь хиларца дувзденна уж спектаклаши концерташ дикагІен хозагІен оттаде гІерташ я республикера творчески организацеш. Иштта, кастта дІайолалуча бІаьстан каникулашка бераша дика салоІаргдолаш, Нурадилова Ханпаши цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччаьхьалкхен театро кийчъьай цІи хезача Карло Гоццес яздьав «Король - Олень» яхача пьесах йола спектакль. Хьожача берашта дикка кхетам лургболаш самукъадолаш уж цунга хьожаш хургдолаш из спектакль кийчъе гІерташ хьнаре къахьийтад режиссера - постано в щ и к а Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни деятеля, РСФСР Паччахьалкхен преме лауреата Хакишев Руслана, художника Колябенко Любас, артисташа Солтаманова Розас, Радуева Зурас, республика заслуженни артистнас Исаева Раисас, Исаева Тамарас, Азаев Хьамида, Джамаев Амрана, Магомедов Майрбека, Тухашев Хьамзата, кхычар.

* * *

Эггара зІамагІча берашта

Эггара зІамагІчар санкъерда далийта лаьрхІа кхерда спектаклаш оттаьй Республиканск тениний театро. Иштта, кохчий группо оттаьй драматурга Гайсултанов Іумара язъьяча «Мудрая Дана» яхача пьесах йола спектакль (спектакла режиссер — Делаев ЯрагІ). Театра керттерча режиссера, РСФСР заслуженни артиста Рудник Дмитре гІалгІай группаца кийчъьай Токмакова Иринас язъьяча «Кукареку» яхача пьесах йола санкъердаме спектакль.

А. БЕК.

ТІема ветеран Яндиев Султан-Гири

Никъ тоабеш йоаллй цхьа бригада. Цхьа цхьанненa дІатІаводаш, тІанкха вовхашта хьожаш, цу юкъе ва дизача дегІара цхьа къонах. Тоабеча наькъага хьожаш ва из. Къамаьл паргІата да цун, сабаре ва. Холуш да цхьа гІулакх дика доззаш из хьлар.

Цох тамаш е ягІац. Тхьо шу 'да хІаиз ше бечa балха тІа из вола. Из ва наькъаш делкен тоадуш мастер Яндиев ТІуранш Султан-Гири. Из ца кхоачаш никъ МагІалбика районе бий-хьогІ? Дезаденнад цунна из гІулакх, дега салоІам хул тоабаьча, е керда билаьча наькъага хьежача.

1940 шера Советски Эскаре гІулакх дечи волаш Мурмански областе хиннав Султан-Гири. Цига волаш хезар цунна «тІом хьайнаб» яха къахха дешаш.

Петсамо яхача бухте эггара хьалха тІем тІа эттар Яндиев немецки фашисташта духьала.

— Хоаш ма-дарра, — аьлар Султан-Гире, — тхо долча Заполярье а хьалхарча деношке а дІаболабелар тІом. Бонкха тІема низ тІазабар моастагІчо Баренцева форда тІа. ТІема а транспортни а кемаш дукха дар цун. лаьрхІа цу моттиге тІом бара Іомадаь эскар дар. Цига латтар фашистий тхьоагІа горни арвин ослаш кийна бІу.

Юхьаьаца цхьайола моттигаш дІалувца ка яьлар фашистий. Уж мехка кІоаргагІа хьачу ца бахнитарал совгІа хІама дулацар тхога. Мадарра аьлча, вай эскаро Сталинградеи Курскен гитлеровцаш эшабелца тха фронташа а тоха ма-йоагІара хІанза тохаздар моастагІчоа.

Дика дагадагІац сона. 1944 шера апрель бетта дар е нас дар хац сона, сон Иванов Викторн юкъе а волаш, разведне дахар тхо Петсамо бухте. Шийла а мух хьенхаш а бийса яр из. ХІама бІаргадайтацар гІеттача лаьно. Іоттіа делхаш да е лаьттара хьалхьуш да ца къоасталуш хул из цига. Наггахьа нийслуча кІотаргашкара дІанийкхача хьу ничий цига.

Лоаца аьлча, тхо тІадахар немецки ха латтача. Аьттув баьлар. Ха тІа латта салте воалавир оахи. ТІехьагІа тхона гучадаьначох, из хиннавар тІом кІордабаь саг, цунгара а хІаьта кхыча тха разведчикашца дакча гІулакхашка гІолла а гучадаьлар Петсамо бухте кхиита тІатаІа деза. Тха форда йистерча артиллере, торпедни катераш, самолеташа тІом бора Петсамо, Киркенес яхача бухташка, кхычахьа латтача гитлеровски эскара дуьхьала, хьехозар моастагІчун кемаш дохадеш фордала ухийт яха хоамаш.

Октябрь бетта тха форда гІаилой болабелар фашисташа дІалийца хинна Луостори, Петсамо, царна гаьна йола Салмиярви, Никель, Ахмалахти, Киркенес, кхыйола моттигаш хьалувца. Цу бетта йохийр оаха немцаца лаьца хинна еррига чІоагІало, цар бІуна а тІема технишна а доккха зе дир. Тхо Норвеге доазон тІа даьлар.

ДагавоагІа сона, беш латтача тІема юкъера эйсе кІалхарваьлнха, хала човнаш хинна майор Юсупов. ДагавоагІа къаьсттача лыжни батальона командир хинна капитан Измайлов Виктор, цун заместитель Терехов. Цхьабарий цІераш сона йицъенний. Иштта дагавоагІа капитан Каспаев, кхыбараш...

Сийлахь-боккха Дай-мехка тІом чакхбаллалца тІем тІа лаьттав Яндиев Султан-Гири, бІаьш эзараш болча советски бІухой а санна, цо тІом баьб вай мехкара немецки захватчикаш дІбоахаш, фашисташа дІалийца хинна Европера мехкаш мукъадоахша.

Майра тІом барах цунна дукхазаа а баркал кхайкадаьд командоване, совгІаташ деннад.

Эггара дукхагІа дагалатт Яндиевна ше Гаьнарча Къилбаседе тІом беш хинна ха. Цига моастагІчунца меттел, шелалца а къувса дезар. Цхьанкха тайпа никъ боацача лела везар, яхаш дуьц цо. Цудухьа дукхагІа хьоаю цо шийна деннача совгІатешта юкъе «За оборону Заполярья» яха медаль.

Вешлац Советски Эскара бІухошта ший са ца кхоаеш Даьхе бахьан тІом баь Яндиев Султан-Гири.

Султан-Гири дешархой вокхха хьаша ва. Каст-каста шоаш болча хьех тІема а къахьегама а ветеран вола Яндиев. Цо берашта дуьц тайп-тайпарча кьайлах болча советски бІухоша, — маІача хала а кхаьнала а, — цхьан дезала венаршел йижарешел санна, хІаши хьожаш, моастагІчоа духьала баьча тІемах. Ше деча къамаьлашца Султан-Гире дешархошта чукоэшаю патриотически, интернациональни уйлаш, безаболийт царна къахьегам. ХІаьта цох е вонхох а дувца шортта долаш ва Яндиев.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

МИЛЛИОНАШ НАХ ДУХЬАЛА БА

БЕРЛИН, 14 марта. (ТАСС). Вакъдараша хьахьокх вьетнамски территоре тІара шийбІуноли арадоахаргда аьнна, хоамбаь болаш е а Китай дІахо а Вьетнаме тІом беш хилар. Пекино денна дош — из, вьетнамски герзашцарча низаша боагІача тайпара шоаш юха тохачул тІехьагІа, дунен общественносто хьадда шоаш харц баьчул тІехьагІа кхы де хІама а доацаш китайшна юкъе белла тактически тийша болх ба, яхаш язду «Пекински агрессорий пратикаш: Керда Сонгми а «доагадаь лаьтта» а аьнна верте яздьча комментареш тІа «Нойес Дойчланд» яхача газето.

Сонгме американски агрессораша леладьча вуламий сурташ бІаргадейначоа моттаргдацар цу тайпара хІама кхы цІаьхха хургда аьнна. Бакъда, Пекинерча зуламхоша прикаа деннад шоай салташта Вьетнамана нъклбаседе иттаи керда Сонгмеш хьае аьнна — хьабІарга мол вайна вьетнамец ве, цІеноп доагаде, больницаш, школаш, заводаш, детсадаш йохаеш дІаяха.

ГАВАНА, 14 марта. (ТАСС). Турпала Вьетнам хьоллоацаши дунен общественность китайски агрессена дуьхьала цо майра къовсам лоттабеш хилар могадеш йола кампана чІоагІъяра тІаьхехаши заявлени йир Дунен халкъашта юкъерча кхалнахьа демократически федераце (МДФЖ) вІашагІъоллача дунен кхалкъашта юкъерча кхалнахье болама дошошта йолча укхазарча регионални семинаре дакъа лоацаш бераша. Цига дакъе лоацаш ба Латински Америкаи Карибски бассейнерчех 20 мехкашкарча делегаташ.

Вьетнамски халкъо, йоах заявлене тІа, партІато, ший лоІамо хилар, шоай дахьен территори бІарча хидар бахьан долаш нийсача наькъегІа тІа тІом лоттабу.

ТОКИО, 14 марта. (ТАСС). «Хьадда харц бу оаха Вьетнама духьала баьнна китайски агрессорашІ», «Вьетнама Социалистически Республика территоре тІара деррига китайски бІунаш Іелаьмате сиха арадоахийта хьадех оала!» — цу тайпара лозунгаш а долаш городе Киото — Япоие къаьнарча столице — дукхача наха даькъа а лоацаш Вьетнама территоре тІа Китайс тІом хьоабаре духьалара митинг хилар. Цига дакъа лоацаш бар города тайп-тайпарча общественни организацейн Киото префектуран 1500 гаргга викалаш, цу дакъе Компартен профсоюзийн куагал деча органий членаш а болаш.

Митинге къамаьл даьча КПЯ ЦК члена Масару Умэда массехк шу мара доацаш Американски агрессена духьала лоаттабаь тІом котало йоккхаш чакхбаьнкха долча турпалча вьетнамски халкъа духьала эггара бІехагІча тайпара тІом беча Пекина доал дерашта агІазал найлт кхайкадир. Гулбеннарша цо тІахьийхар китайски гІаьрахошта е. Лантиона районе вийна «Акахата» яхача японски коммунистий газета корреспондент Исао Такано сий деш дага воха аьнна.

ІАЛАМ ЛОРАДЕ ДЕКХАРИЙЛА ВА ХІАРАВАР

Дунен халкъашта юкъерча Іалами Іалама ресурсаши лорайра союза цІерагІа арадаьнна массанена а хІала даш аьнна, довзаш дола «ЦІе книжка» оттадаьд 1969 шера. Цхьабакъда, иштта массанена ховш дац хІанз фактически лелдеш дараш ялт книжка хилар.

Геттара дІададьанача уж лорадара тІадерзадаь лаьрхІа дола гІулакхаш ца дича фу ца хадийта йиш йоацача тайпаех йола сведенеш дІаязъю кІеча листаш тІа, боккъалдар аьлча, царех латт «ЦІе книжка». Цо чулоац хьайбай 372 тайпен баьцовгІай 46 тайпен.

КІезиглуш латтача тайпаех йола даннеш кепаетт «Ятарган книжка» Іажагіча листаш тІа (хьайбай 235 тайпен баьцовгІай — 36 тайпен).

КІезитача тайпаех йола сведенеш кепаетт кІайча къахата тІа, царех «КІай книжка» хул.

Этта хьал ходаинболлаш доацача тайпаех йола сведенеш сирача листаш тІа арадюргья, царех, «Сирачи книжках» тара хІама хургья. «Іаьржача списаш тІа» да лаьттара цІендениа дІадаьначa хьайбайн баьцовгІайн тайпаш (1969 шера—36 млекопитающичар тайпен 94 тайпара оалхазараши). Гучадийнад хьалхагІа геттара кІезиг я денна хІанз юхаметтотташ латта тайпаш а, уж баьццарча Іаьлата тІа цепа техача «Баьццарча книжка» тІа да.

Дунен халкъашта юкъерча книжкана совгІа дуккхача мехкашка арадуал къамий книжкаш. СССР Министрий Совето тІадилларагІа СССР юрта боахама Министерства кийч а даь 1978 шера арадаьккхад «СССР ЦІе книжка». Цу тІа дІаяздаь да уж лорадара лаьрхІа гІуланхаш де млекопитающичар 62 тайпа, оалхазарий — 63 тайпа, амфибей — 8 тайпа, рептилей — 21 тайпа, сосудаш йолча баьцовгІай — 444 тайпа.

«СССР ЦІеча книжка» дешхьалхлен тІа белгалдаькхад тІехьарча итташ шерашка хьайбайн баьцовгІайн деррига тайпаш лораде дезаш хилар массане а къоабалдаь тІевдар. ХьалхагІа даь хинна гІалатеш термал а деш, адамаш цІенхаштта йоагаш я анхача Іалама кховненах, цо чІоагІа кхетадаьд моллагІа даьнна а цхьа биологически тайпа тІерадаларо общества тахханарча экономически хьашташта эшаш бакъ ца Іеш, накха тІехьегІадоагІача ноахалаи лаьттан бІаррчача биосферанна а юхаметтаоттадулургдоацаш зе деpгхилар.

Хьайбаши баьцовгІаши лорайра проблема къаьста актуальни а хинна дІаэттай кхІама, Іалама воздейстеи ярa низа бола средстваш сага бе схьача Іилма-технически прогресса заманчІа. СССР Іалыамате чІоагІа терхам тІабохийт цу проблемана.

СССР керрдача Конституце, вай паччахьалкхен керттерча Закона 18-ча статья тІа белгалдоах тІехьа тІадогІача ноахала хьамара сага гонахье товара лаьттан чешаш, хин ресурсаш, хьайбаш, баьцовгІаш лорайра а царех Іилма ларда тІа, кхетамца пайда эцара а тІадерзадаь дола гІулакхаш дииза дарг ца хилар.

Къаьстта терхам тІабохийт Конституце вай Дахьен Іалама рузкъаш дебадаиза дарг ца хиларa.

КІезигдена а фу хадаш латта а хьайбаш лорадара дунен халкъаша цхьа лелдеча гІулнхашта юкъе доккха даькъа лоац филателе. «ЦІе книжка-м» сех дукхача нахага кхоачарг мичад. Кхыча тайпара да почтови маркашцара гІулакх. Хозахета даь хІама дац «ЦІеча книжка» тІа дІаяздаьча хьайбайн баьцовгІайн дикка доккха дакъа дуккхача мехкий почтоен маркаш тІа даьнхар.

Вай республике да шура ювча хьайбай 60 тайпа, 200 совгІча тайпаех оалхазараш, рептилей 24 тайпа, амфибей 8 тайпа, хІаьта царна юкъера дуккхадараш СССР «ЦІеча книжка» тІа дІаяздаь а да.

Вай республице лелаш дола дукха хьайбаш, оалхазараш, баьцовгІаш СССР а социалистически мехкашна а арайийнача почтови миниатюраш тІа лььай. Царех цхьаьраш к ераш (сурта тІа).

П. МИНАЕВ.

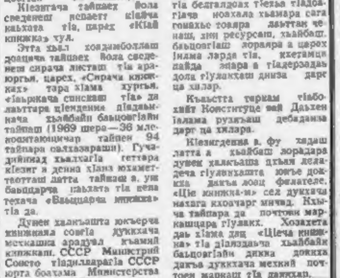

Х.-В. ИСРАИЛОВА сурт.

ФЕ ХИЛА

Наькъашка лелара боггІаш тІа белгаладь да транспортни средстваш тоаенна хилча мара наькъа аравала боггІо йоацаш хилар. Бакъда, хІаьта а Старогрозненски технологически транспорта управление водитель Дабуев Султан технически боккъонца тоаяь йоацача машинаца рейсагІа ваьхав, из бахьан долаш тІехьятесса хинна прицеп тІехьара дІа е аьнна наькъа тІа сецай. Цунна тІехьавоагІа мотоциклист ший мотоцикла социе ца а могаш прицепа тІаькхийттав. Цига лозаваьве мотоциклист а дукха тІехьашка ваьгІа саг а.

Цу тайпара хІама нийсделар ШІалажи яхача юрта а. № 2 йолча школа ученик Усманов Адам йодача трактора прицепа тІаьха венна хиннав. ТІехьашкара улгхьа а даьца хьалтІаьала ца могаш Іовежав, тІанкха чархашта кІал а ваьхав. Иштта чІоагІа лозаваь больнице нийсеннав кІаьнк.

Цхьанкха хІаман уйла еш волча саго де йиш йолаш дацар Советски районерчa Кирова цІерагІча колхоза агронома Бандаев Абдурохмана даьр. «Жигули» яхача автомашинаца машиннаькъагІа тІехьоалаш, наьйла латташ шлагбаум а тІаьхача йолаэш состав а йоллаше тІехьанкха веннав из. Лозаваьа тІехьашна ваьгІа пассажир. Иштта шийна доккха моральни материальни зе даьд водитела.

ХІанз йоаьхал эттачул тІехьагІа мотоциклаш дуккагІа лея республика наькъашка, бакъда, из бахьан долаш аварен а дуккагІа хул. Шалински районa Центерой яхача юрта вахаш вола Я. Альбеков Ростов—Баку яхача наькъа волаш Іаьржа хий долтта кхаьчача хана мотоцикл сих а яь кІалтІаьххесай. Ше веннав. Иштта аварийи Шелковской районерча Ленина цІерагІча колхоза колхозхочо Магомадов Джамаллас. Дийна вусе тамаш йолаш дозаваь из.

ДІадахача кІиранагІа республика наькъашка 62 авари хиннай: 5 саг веннав, 17 саг лозаваьа.

НГІАССР МВД ГАИ.

АГРЕССОРАШ ЮХАБЕТТ

ХАНОЙ, 15 марта. (ТАСС). Вьетнамски информационни агентства (ВИА) беча хоамах хІанз е Вьетнама территоре тІара арадахаза дола китайски бІунаш тІехьарча шин дийнахьа вьетнамски позицешта этткаш еш йоккхий тоапаш чуетташ хиннад, дислоаци йолча районашка баха нах боадаш хиннад. Бонфиет яхача районеи цунна гонахье ядача моттигашкей зуламаш даьча китайски агрессорашта цар даьр юхадийккхад Хоангликшон провинце герзашцарча низаша. Вийна е човаш нь а тІема пайдана воацача ваьккхав моастагІчун 1.100 салте 100 совгІа тІема машина 9 артиллерийски батарея йоахаьяй.

Лангшона провинце агрессора бІунеша эттааш яьй Лонгзаун Накуани районашкарча вьетнамски позицешта, бакъда, вьетнамски бІунаша юхетехад.

Монгкий дена Лангшоне кхаччалца йолча участке вьетнамски бІунаша Вьетнама Социалистически Республика доазонел арахайсаб китайцаш. Бакъда, Вьетнама территоре тІара арабьнначул тІехьагІа доазон юхе бІухаш вІашагІтохаш а низаш дІа-юха нийс деш а ба китайцаш. Донгданга малхбузен оагІорахьара города пхи километр мара гаьна йоацаш я китайски позицеш. Донгданга районе доазон тІа лаьтта низаш Вьетнама территорегахьа 4 километр дІачуйиххьай китайцаша.

Лаокай яха город мукъайлийтай китайцаша, бакъда, цу города къулбехьен-малхбузехьен къилбаседа-малхбоалехьен 6—8 километр мара гаьна яц цар позицеш. Китайски артиллере хадданаа йоккхий тоапаш чуетт Лаокая района юкъерча моттигашка, гунахьдоаца баха нах боабу. Оккупанташа доагадаьд Мьонгкхьонг округера дуйкха цІенош.

Вьетнамски бІунаша города Каобанга юххера тІехьашнабаьхаб китайцаш. Хатуенг Лайтнун яхача провинцешкара китайски бІунаш паччахьаьлкхен доазонел арадаьхад.

14 марта китайски командованни вьетнамски территоре тІара шоай бІунаш арадоахаш хиннай, минометяши йоккхий тоапаши еттаи юха дов а деш. Цхьайолча участкашка вьетнамски бІунашта дуьхьала контратакаш е гІерташ моттигаш нийсъеннай. ТІехьашка боалача хана китайцаша новкъа мел нийсденна хІама дохадеш хІаллакду: цІенош, тІаьш лелахийт, коммуникацеш йохаю, н. кх. дІ.

Китайций бІунаш чудаьккха хиннача Вьетнама Социалистически Республика дукхагІйолча участкашкара паччахьалкхен доазонел арадаьхад хьалхалаттача вьетнамски отрядаша.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранера гимнастика.
9.05 — «АБВГДейка».
9.35 — «Шолла, дай-наноой!».
10.05 — Музыкальни [illegible] Обзорни.
10.00 — «ДикагІа [illegible]».
11.10 — «Іуйранера почта». Музыкальни программа.
11.40 — «Спортлото» тираж.
11.55 — [illegible]. Кинопрограмма.
12.15 — «Могашал» яхача программа почта.
13.00 — «Литературни беседаш».
14.25 — Киноэта-фильм. [illegible]. Телевизиони художественни фильм.
14.55 — А. Петрова [illegible]. Ленинградера передача.
15.10 — Тха обозрени.
15.55 — «Сеанlla». [illegible] телевизиони программай [illegible]. Германски Демократически Республика.
16.30 — Мультфильмий программа.
17.00 — «БІаргагуьдар — [illegible]». Телевизиони Іилма-популярни фильм.
18.00 — «Правда» яхача газета политически обозревателя Ю. А. Жукова дунен халкъашта [illegible] беседаш.
18.45 — Л. В. Бетховен. Концерт.
19.00 — «ЦІенача [illegible] тІара» [illegible] передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — Фигурни хьесап [illegible] хахкарах йола дунен чемпионат. Спортивни халхараш. [illegible] программа. Венера передача (Австри). [illegible].
21.00 — [illegible]. Харьковера передача.
21.40 — «[illegible]». Художественни фильм.

II ПРОГРАММА

11.00 — Передачий программа.
11.05 — [illegible] — жилищно-коммунальни боахамен [illegible] Ди.
11.35 — Концерт.
12.05 — «Хан городи». Телевизиони фильм.
12.30 — «Са Дай-мехка салте».
12.55 — Хоккей йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва).
16.15 — Художественни фильм.
16.30 — «Малхи [illegible]».
17.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Крылья Советов».
19.15 — «Зесий ветт».
19.45 — А. Глазунов. «Раймонда» яхача балета тІара фрагменташ.
20.00 — «Бийса даькъал хийла шун, бераш!».
20.15 — «Шун дехарца даь [illegible]». Владимирски областе Вязники яхача города [illegible] политически обозревателя В. П. [illegible].

18 МАРТ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Заряде дІаэтта!».
9.05 — Илли оал Алуштe яхача города культура цІен «Состкр» цІе йолча вокально-инструментальни ансамбле.
9.30 — «Гурил бетта самхьт».
10.00 — «Советски Союза гІуллам дош ва!».
11.00 — [illegible] «Къьнара, [illegible]». Художественни фильм.
12.30 — «Юрта самхьт».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Тахан жилищно-коммунальни боахамен [illegible] болхлой Ди да.
14.15 — «Шун [illegible]». Музыкальни программа.
15.00 — Советски кхолламa [illegible] телевизиони документальни фильм.
15.50 — Фигурни хьесап [illegible] хахкарах йола дунен чемпионат. Каалхах. [illegible] программа. Венера передача (Австри).
16.35 — «Кинокъамбара клуб».
17.35 — «Русалочка» [illegible] мультфильм (Финлянди).
19.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». Интервидени.
19.40 — Лоацца метраж [illegible] художественни фильмий программа.
19.55 — Спортивни программа. [illegible] передача (Австри).
21.00 — «Ха».
21.35 — Спортивни программа. [illegible] — [illegible].

II ПРОГРАММА

15.00 — «Радуга». Халкъа [illegible] телевизиони программай 3-гІа дунен халкъашта юкъера фестиваль. Германски Демократически Республика.
15.30 — «СК турнир». Ленинградера передача.
15.55 — «Шолла, дай-наноой!».
16.35 — «Хьайбай дунен чу».
16.35 — «Сий». Телевизиони художественни фильм. 1 серия.
18.00 — Спортивни программа. Минскера передача.
18.30 — «Саги зенник».
20.00 — «Бийса даькъал хийла шун, бераш!».
20.15 — «Могашал». Іилма-популярни программа.
21.00 — Карельски телевиденни радиой симфонически оркестра концерт. Дирижер — Э. Чивжель. Петрозаводскера передача.
21.40 — «Бахетная полоса» [illegible] телевизиони художественни фильм.

РАДИО

17 МАРТ

6.40 — «[illegible] — [illegible]». Гудермесски районера [illegible] (нохчий меттала).
6.55 — Ашараш (нохчий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
9.25 — «Къонах» яха радиожурнал (эрсий меттала).
10.20 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала).
11.00 — «Кохановский Игоран стихаш дІаьла [illegible]» яха концерт (эрсий меттала).
11.40 — «КІарикха», яха сатирически журнал (гІалгІай меттала).
14.30 — «Литературни Нохч-ГІалгІайче» (эрсий меттала).
19.00 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог!» (гІалгІай меттала).

18 МАРТ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.22 — «Ленинан [illegible]» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шолла дукха еза ашараш» (эрсий меттала).
11.15 — Халхара ашараш (гІалгІай меттала).
11.30 — «Къона тІехье» (нохчий меттала).
13.15 — Каллен. «Халхара [illegible]» (эрсий меттала).
16.00 — Концерт (эрсий меттала).
16.30 — «Шалхьи гаьбус» (эрсий меттала).
18.00 — «ЦІе сийлаш» (гІалгІай меттала).
18.30 — «Иллеца [illegible]». Концерт (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гІоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фетара температура республике 13—18, Грозне 16—18 градус йіовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоавеи ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен, фетара температура бийсана 0—5, дийнахьа 15—20 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; белхтохкана секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурен отделий — 3-61-46; промышленности отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорсие — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02092. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1719.